

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΘΕΤΟΣ ΣΤ'

ΑΡ. 74

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΕΥΚΡΟΥ ΑΝΘΙΑ: Ὁ Ἐρημίτης. — Ἐνα Τραγοῦδι (ποιήματα)

Ν. ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ: Ἀνοιξιὰτικὴ Βροχὴ (διήγημα)

ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΥ: Ἀνέκδοτα Γράμματα τοῦ Πέτρου Βλαστοῦ (ἄρθρο)

‡ ΠΕΤΡΟΥ ΒΛΑΣΤΟΥ: Ἀνέκδοτα Γράμματα.

(Συνέχεια ἀπὸ μέσα)

ΚΥΠΡΟΣ

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ, 1941

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

Διευθυντής: ΝΙΚΟΣ Ι. ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ,

Κερύνεια

Τυπογραφείο: «ΝΕΟΣ Κόσμος» Θωμά Γ. Κυριακίδη

ΛΕΥΚΟΣΙΑ - ΚΥΠΡΟΣ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ: ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ: Κρίση Πολιτισμού.—ΧΡ. ΜΟΔΙΝΟΥ: Sir Arthur John Evans.—ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΥ: Στοιχεία για τη βιογράφηση του ποιητή Χριστοδούλου ή Χριστάκη Παπαδοπούλου.—**Κριτική:** ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΥ: Ν. Σ. Βραχίμη, «Άποσπάσματα».—Τόπος.—Νέα Βιβλία.

ΣΤΑ ΕΠΟΜΕΝΑ :

Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ: Ἐπίγραμμα I-II (ποιήματα)

Μ. ΡΟΥΣΙΑ: Ἱστορία ποῦ δὲν ἐνδιαφέρει κανένα (διήγημα)

Μ. ΡΟΥΣΙΑ: Ὁ ἀληθινὸς κόσμος τῆς φαντασίας (διήγημα)

Ν. ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΥ: Ἐνα Κυπριακὸ παραμῦθι.

Κυπριακά Γράμματα

ΕΤΟΣ ΣΤ'
ΑΡ. 74

ΚΥΠΡΟΣ

ΑΟΥΣΤΟΣ, 1941

ΑΠΟ ΤΑ «ΣΦΥΡΙΓΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΡΗΜΙΤΗ»

Ο ΕΡΗΜΙΤΗΣ

...Κ' ἔμεινα μόνος στὸ Κενό, κάτω ἀπ' τὸ μπλάβον οὐρανό,
 μὲ μάτια ὄγρὰ ἀπ' τὸ δάκρυ,
ἐνῶ τριγύρω μου οἱ σιμοῦν ἀπὸ μιὰν ἔρημο ἐξορμοῦν,
κ' ἐγὼ ἓνα φῶς ἀναζητῶ στὰ φευγαλέα τὰ μάκρη.

Πόθος κοινός. Τόσο μικρός. Μὰ κατρακύλησε ὁ καιρὸς
 —πόσος καιρὸς ἐχάθη!—
δίχως ἢ λάμψη νὰ φανεῖ, μήτε ν' ἀνθίσει μιὰ φωνή
σὰ ρόδον ἀνοιξιὰτικο στῆς προσδοκίας τὰ βάθη.

Χρόνοι γελοίας ὑπομονῆς, ἄπειροι χρόνοι προσμονῆς,
 σὲ μιὰ στιγμή κλεισμένοι.
Τ' Ἀνθρώπου χρόνιος παιδεμός. Ἄργος, μὰ βέβαιος συντριμμός.
Ἕγπουλο πλήγμα στὴν ψυχὴ, ποῦ ὄργα φυλακισμένη.

Δρᾶμα βουβό. Πληγὴ ἀνοιχτή. Ζητᾶ ἡ καρδιά νὰ ξανοιχτεῖ
 μὲ τὰ φτερά τοῦ Ἄλητη,
ποῦ ζεῖ στοῦ βάθους τῆ γωνιά, μὰ σκλαβωμένος ἀγωνιᾷ
σφυρίζοντας τῆ μυστικὴ μπαλλάντα τοῦ Ἐρημίτη.

ΕΝΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Μεθυσμένος απ' την κούραση,
παραπαίω και τραγουδώ.
Λυγμικό είναι τὸ τραγούδι μου
κ' ἔχει τρίλιες γιὰ ἐπωδό.

Μιά καρδιά μου τὸ ψιθύρισε,
μιὰ ψυχὴ μου τῶχει πεί.
Τὸ μυαλὸ σὰν κύμα τῶνιωσε,
κάποια νύχτα ἀγριωπή.

Κ' εἶν' ὁ θρηῆνος τῆς ὀδύνης μου
γιὰ μιὰν ἄπλερη ζωή.
Κ' εἶν' τὸ θούριο στὸν ἀγώνα μου
γιὰ μιὰ νέαν, ὀλόρθη, Γῆ.

Σὰ ροδίσ' ἢ αὐγὴ στὴν ἔρημο,
θὰ φυτρώσουνε οἱ λωτοί.
Καὶ τὸ δίμορφο τραγούδι μου,
σὰ χορίαμβο θάκουσεῖ.

ΤΕΥΚΡΟΣ ΑΝΘΙΑΣ

ΑΝΟΙΞΙΑΤΙΚΗ ΒΡΟΧΗ

"Ήμουνα τότε σχεδιαστής και έπιστάτης στον *Όργανισμό κατασκευής αγροτικών όδων», κ' είχα την έδρα μου στον *Άλμυρό, ένα έγκαταλελειμμένο δασονομικό σταθμό στους πρόποδες της όροσειράς του Κύκκου.

Τό συνεργείο μου άπετελείτο από έξήντα περίπου έργατες ύλοτόμους και τεχνίτες, που οι περισσότεροι γυρίζανε τά βράδυα στά χωριά τους κ' έρχόντουσαν πάλι στη δουλειά πρωτ-πρωτ. Οι άλλοι, που έμεναν, έσθηναν τά τσαντήρια τους στην πλεύρα ή έφτιαναν ένα πρόχειρο γιατάκι μέσ τό δάσος και διανυκτέρευαν εκεί. Ό σταθμός είχεν άρκετά δωμάτια, μά τά περισσότερα ήτανε σχεδόν έρειπωμένα, έκτός εκείνου που χρησιμοποιούσα για νά κοιμούμαι, νά τρώω και νά εργάζουμαι. Πολύ συχνά γελούσα μέ πικρία για τόν περιεργον αυτό συνδυασμό τραπεζαρίας, εργαστηρίου και κοιτώνα, που ή έπίπλωσή του ήταν μονάχα ένα τραπέζι, ένα κρεβάτι, μία ντουλάπα, μερικά βιβλία και τέσσερα καθίσματα. "Υστερα όμως συνήθισα. Έμαθα νά είμαι όλιγαρκής και ν' αγαπώ τή μοναξιά μου. Παρακολουθούσα κάθε μέρα τά ίδια πουλιά που χαμοπετούσαν στό κατώφλι μου, τά ίδια δέντρα που έθάλλανε στον κήπο μου, τές ίδιες πέτρες που έμεναν ριζωμένες στην αύλή μου, κ' ένιωθα ένα περιεργο αίσθημα στοργής και τρυφερότητας. Άγαπούσα τόσο πολύ τό μικρόν αυτό κόσμο...Νόμιζα πως εισχωρούσα βαθιά μέσ τήν ψυχή του και μάντευα τό σκοτεινά του μυστικά. Φώναζα τά πουλιά, μιλούσα μέ τά δέντρα, έσθηνα σιωπηλή κουβέντα μέ τις πέτρες, και κείνα καταλάβαιναν όλα τή φωνή μου και μου άπαντούσαν τό καθένα μέ τόν τρόπο του.

"Ω! "Ήμουνα τόσο πολύ εύχαρακτημένος μέ τούς καλούς αυτούς συντρόφους που μου έστειλε ό θεός στη μοναξιά μου...

* *
*

Στό συνεργείο ή δουλειά μου ήταν άρκετά περίπλοκη, δέν ήταν όμως και πολύ κουραστική. Έκτός από τήν έκπόνηση του σχεδίου, είχα όλόκληρη τήν εύθύνη και τόν έλεγχο τής τεχνικής και οικονομικής διεκπεραίωσης του έργου, και τήν άμεση έποπτεία των εργατών. Τό περισσότερο όμως μέρος τής έπιστάσις τό είχα αναθέσει στον άρχιεργάτη μου, κ' οι ώρες τής εργασίας μου έλαττώθηκαν μέ τόν τρόπον αυτό σημαντικά.

"Όταν τελείωνα έμενα συνήθως μόνος στην καλύβα μου.

"Εκείνες τις μέρες έγραφα ένα είδος ήμερολογίου και διάβαζα Μαθηματικά. "Η έπιστήμη αυτή μου άρεζε ύπερβολικά, γιατί μου έπέτρεπε μέσ' από τά άφηρημένα σύμβολα των αριθμών νά συλλάβω τις βαθύτερες σχέσεις των πραγμάτων. "Όλος ό κόσμος μου έφαινετό τότε σαν ένα πολύπλοκο σύστημα άλληλοεξαρτήσεως, όπου οι μείζονες όροι άνέβαιναν διαρκώς και χάνουνταν στη μακρυνήν όμίχλη του άνωώστου. Οι σκέψεις αυτές συχνά μέ οδηγούσαν σέ άδιέξοδο. "Ένιωθα λίγο-λίγο μία βαριά κούραση νά καταβάλλει τό μυαλό μου και νά μεπρδέει τις αισθήσεις μου. "Ήταν ένα περιεργο είδος άπελπισίας, που δοκίμαζε τό μέτρο τής άδυναμίας μου. "Άφηνα τότε πάλι τό βιβλίο, ξάπλωνα στό κρεβάτι μου και βυθίζομουν σέ βαθιά όνειροπολήματα. "Υστερα έρχονταν ό ψιθυρος του δάσους, ή μυρωδιά των πεύκων, ή πρασινίλα του βουνοϋ, όλα μαζί κι' άνακατέβουνταν στη σκέψη μου. Οι συλλογισμοί μου έχαναν τή λογικήν άλληλουχία τους, έπαιρνε ένα δροσερό άεράκι, κι' ό ύπνος σφαλνοϋσε άπαλά τις βλεφαρίδες μου.

"Ό τρόπος αυτός τής ζωής όχι πολύ σπάνια μέ κούραζε. "Έπαιρνα τότε τό ντουφέκι μου και προχωρούσα μόνος μέσ τό δάσος. Οι βελόνες των πεύκων έτριζαν κάτω από τά πόδια μου, και τά ξηρά χαμόκλασα έθρυμματίζονταν

μέ θόρυβο στό πέρασμά μου. Τά κουνάβια γλυτρούσαν άλφασιμένα κάτω άπ' τά φυλλάματα, τά πουλιά έφευγαν μ' ένα γρήγορο πλατάγισμα μέσ άπ' τά λουλουδιμένα θάμνα, και τά έρπετά έστεκαν συλλογισμένα στις όχθες τών μονοπατιών και μέ κοιτάζανε.

Πολύ συχνά γύρνουσα χωρίς νά ρίξω ντουφεκιά.

Μοῦ ήταν άρκετή εὔτυχία νά περπατῶ μόνος στή σιωπηλήν εκείνην έκταση πού διατηρούσε άκόμη άνέπαφη τήν ώμορφιά τής δημιουργίας.

* * *

Σέ μιάν άπό τις κυνηγετικές αυτές έκδρομές μου είχα μιá πολύ περίεργη περιπέτεια:

Θυμοῦμαι ήταν άποβροχάρης καιρός. Τά πεύκα έλαμπαν ξεπλυμένα κάτω άπ' τό διάφανο φῶς ενός κρυστάλλενου ουρανού. Στις μακρινές χαράδρες τά ρυάκια ζετύλιγαν στό φῶς τις άσημένιες κλωστές τους, κ' οί κάμποι τού νερού έστιλβαν σαν πολύτιμοι λίθοι στις κορυφές και τά ριζώματα. Έφτανε καθάρá ό ήχος τού μακρυνού καταρράχτη.

Έκείνη τή μέρα είχα ζυπνήσει πολύ καλοδιάθετος. Φώναξα τόν άρχι-εργάτη, κ' άφοῦ τού έδωσα τό σχέδιο τής ημέρας και τις σχετικές οδηγίες, χώθηκα βαθιά μέσ τό δάσος. Λογάριαζα νά περάσω τό ποτάμι και νά προχωρήσω στό Σταυρό. Έκεί θά έπαιρνα τό γεῦμα μου και θά γύριζα πάλι πίσω τό σουρούπωμα.

Στό δρόμο χτύπησα μιá φάσσα κ' ένα άγριοπερίστερο. Περπατοῦσα σφουρίζοντας, κ' ή άνοιξιάντικη μέρα έδιδε φτερά στους λογισμούς και τις κινήσεις μου. Τό βάδιόμαί μου ήταν άνάλαφρο, κ' ή ψυχή μου πετοῦσε γλυκά μέ τις αύρες. Μά όταν έγυρα τή λόχη και κατέβηκα στό χαμηλά, είδα πῶς τό ποτάμι είχε ξεχειλίσει και πῶς ή γέφυρα δέν ήταν πιά στή θέση της. Περιπλανήθηκα κάμποση ώρα στην όχθη τού ποταμού, όσο πού νόμισα πῶς βρήκα πέρασμα. Έριξα τότε πέτρες μέσ τό ρέμα, και περίμενα τά νερά νά χαμηλώσουν.

Ήτανε άκόμη πολύ πρωί, κ' ή όμίχλη δέν είχε διαλυθῆ μέσ τις κοιλάδες. Μάζεψα ξύλα, έψησα τά κунήγια και προγευμάτιστα. Έβγαλα ύστερα τις μπότες μου, άνασήκωσα τήν κιλότα μου ὡς τό γόνάτο και βυθίστηκα στή λάσπη. Τό νερό μ' έφτανε ὡς τή μέση. Περπάτησα μέ δυσκολία: κάπου σκόνταψα: ένωσα ένα διαπεραστικό πόνο κι' άμέσως κάτι σά ξίφος νά τρυπάει τό πέλμα τού ποδιού μου. Κλονίστηκα μιá στιγμή, μά ύστερα κρατήθηκα πάλι όσο πού έφτασα στην άλλην όχθη. Έριξα τότε ένα βλέμμα πίσω μου, κ' είδα ένα πυκνό κόκκινο ρείθρο νά κυλάει κάτω άπό τή φτέρνα μου. Κάθισα πάνω στά ρείκια, κ' άνασήκωσα τό άριστερό μου πόδι. Άπό μιá μεγάλη πληγή πού χωρίζε σε δυό όλόκληρο τό πέλμα μου τό αίμα έτρεχε άσυγκράτητο. Έσκισα τό μαντήλι μου κ' έκαμα ένα πρόχειρο επίδεσμο: ύστερα φόρεσα μέ προσοχή τις μπότες μου κ' έξακολούθησα τό δρόμο μου.

Περπάτησα περίπου ένα τέταρτο. Στην άρχή μέ ένοχλοῦσαν μοναχά τά ρουχα πού κολλούσαν διαρκῶς, άπάνω μου κ' έμπόδιζαν τό περπάτημά μου. Ύστερα όμως βάρηθε νά μέ πονά και ή πληγή. Λίγο-λίγο άρχισα τότε νά κουτσαίνω όσο πού μοῦ ήταν άδύνατο πιά νά προχωρήσω. Ό επίδεσμος δέ μπόρεσε νά συγκρατήσει τήν αίμορραγία, κ' ένιωθα τώρα τό πέλμα μου νά τσαλαβουτάει στό αίμα πού είχε χυθῆ μέσα στή μπότα μου.

Έγυρα άποκαμωμένος στή γῆς κ' άκούμπησα τή ράχη μου σόν κορμό ενός πεύκου. Ή μέρα είχε προχωρήσει κι' ό έλαφρός μαστρος θορυβούσε στό φυλλάματα. Έριξα γύρω ένα έρευνητικό βλέμμα, και προσπάθησα νά προσανατολιστώ. Άναγνώρισα τά έρείπια τού Μύλου. Άπό τότε πού είχε αλλάξει τήν κοίτη του ό ποταμός χρησιμοποιοῦσαν τις έγκαταστάσεις του γιά μάνδρα. Προσπάθησα νά διακρίνω κανέναν άνθρωπο. Τού κάκου! Είχα σχεδόν άπεπιστεί όταν έσκέφθηκα νά μπήξω τις φωνές και νά καλέσω βοήθεια.

— «Μπάρμπα! Έ μπάρμπα!»

Ἐφώναζα, κ' ὁ πόνος ἀνέβαινε ἀπὸ τὸ πόδι καὶ μοῦ τρυπάνιζε τὸ μυαλό.

— «Μπάρμπα!»

Ἡ φωνή μου ἀντηχοῦσε μὲ χίλια στόματα ἀπὸ τὶς μακρυνές πλαγιές καὶ τὶς χαράδρες.

— «Βοήθεια! Βοήθεια!»

— «Ποιὸς φωνάζει καλὲ;», ἀκούστηκε μιὰ ψιλὴ γυναικεία φωνή.

— «Βοήθεια», ἐπανάλαβα.

Ἐμεσολάβησαν ἕνα-δυὸ λεπτά σιωπῆς.

Ἦτοτε ἀκούστηκε ἕνα ἐλαφρὸ τρίξιμο μέσα στὰ θάμνα, καὶ σχεδὸν ἀμέσως μιὰ λεπτὴ κοπέλλα ἐγλύστρησε μέσα ἀπὸ τὰ πεῦκα καὶ προχώρησε στὸ μέρος μου.

— «Τί συμβαίνει;», μὲ ρώτησε σχεδὸν ἀδιάφορα.

— «Ἐνα μικρὸ ἀτύχημα...Κάτι μοῦ πλήγωσε τὸ πόδι καὶ δὲν μπορῶ νὰ περπατήσω».

— «Χμ!»

— «Λυποῦμαι πού σὰς ἐνοχλῶ. Ξεύρετε...»

— «Καλὲ σεῖς ἐφονάζετε σάμπως νὰ ἐπρόκειτο ἀμέσως νὰ πεθάνετε...», μὲ διέκοψε ἀπότομα, καὶ κάθησε ἀπέναντί μου σὰ νὰ μὴ συνέβαινε ἀπολύτως τίποτε.

«ὦ! Εἴσαστε καὶ κυνηγὸς βλέπω. Χμ! Ἐνας κυνηγὸς εἶναι συνηθὼς περισσότερο γενναῖος».

Πρόφερε ἀργὰ τὰ τελευταῖα λόγια, σχεδὸν εἰρωνικά, μὲ ἔμφαση. Σύρθηκε ὕστερα πάνω στὰ χόρτα, πήρε στὰ χέρια της τὸ ὄπλο μου καὶ βάλθηκε μὲ προσοχὴ νὰ τὸ ἐξετάζει.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ πόνος μου εἶχε καταντήσει ἀνυπόφορος. Μέσα στὸ ξεσκισμένο πέλμα μου ἡ καρδιά μου ἀντανάκλουσε μὲ βία τοῦς σφυγμοῦς της. Τὸ αἷμα ἀνέβαινε ὀρμητικὰ πρὸς τὰ μηλίγγια μου, καὶ ἔνωθα τὰ μῖστια μου νὰ καίνε.

— «Θέλετε νὰ μὲ βοηθήσετε νὰ βγάλω αὐτὴ τὴ μπότα;», εἶπα καὶ κίνησα μὲ δυσκολία τὸ πόδι μου.

— «Ὅπως θέλετε», ἀπάντησε κείνη χωρὶς νὰ σηκώσει τὰ μάτια της ἀπὸ τὸ ὄπλο.

Ἀρχισα νὰ χαλαρώνω τὰ δέματα. Ἐμεσολάβησε μιὰ στιγμή σιωπῆς. Ἦτοτε ἄφησε ἀπότομα τὸ ὄπλο καὶ σύρθηκε στὰ πόδια μου.

— «Ἀφήστε νὰ τὸ λύσω ἐγώ».

Κίνησε μὲ σβελτάδα τὰ λεπτὰ της δάκτυλα, καὶ τὰ χέρια της πάνω ἀπ' τὰ λουριά γλύστρησαν ἀλαφριά ἀπὸ τὴν κνήμη ὡς τὸν ἀστράγαλο.

Ἐγυρα ἀποκαμωμένους καὶ τὴν κοίταξα: Τὸ σῶμα της ψηλὸ καὶ λεπτὸ μὲ στῆθος ἐλαφρὰ φουσκωμένο ἐλύγιζε ἀνετα πάνω ἀπὸ τὶς μακρυνές της κνήμες, πού ἕνα ξανθὸ χνοῦδι τὶς ἔκαμνε νὰ λάμπουν κάτω ἀπ' τὸ μεσημεριάτικο φῶς. Ὅπως ἦτανε σκυμμένη τὰ σγουρὰ μαλλιά της ἔπεφταν σὲ χρυσαφένιες τοῦφες πάνω ἀπὸ τὸ λευκὸ της πρόσωπο, κ' ἕνα ἐλαφρὸ ἐρύθημα ἐπύρωνε ἀπαλὰ τὰ τὰ ἡλιοκομμένα μάγουλά της.

— «Μπα! Ἐσεῖς εἴσαστε μούσκεμα», εἶπε, καὶ ψηλάφησε τὴν κιλότα μου ὡς πάνω στὸ μηρό.

— «Ναί, τὸ ποτόμι γκρέμησε τὸ γιοφύρι καὶ πέρασα τὸ ρέμα μὲ τὰ πόδια. Στὸ νερὸ πάτησα...»

Ὁ πόνος δὲ μ' ἄφηνε νὰ μιλήσω.

— «Καλὰ, καλὰ», μὲ διέκοψε, κ' αὐτὴ τὴ φορὰ ὁ ἦχος τῆς φωνῆς της ἀντήχησε γλυκὰ μὲ τρυφερότητα.

Μοῦ τράβηξε μὲ δύναμη τὴ μπότα, καὶ τὸ αἷμα ἔβαψε τὴ γῆς κάτω ἀπ' τὴ φτέρνα μου.

Στάθηκε μιὰ στιγμή καὶ μὲ κοίταξε στὸ πρόσωπο. Τὰ καθαρὰ της μάτια ἔλαμψαν γιομάτα φῶς καὶ κωλωσύνη.

— «Μὴ κινήθῃτε», ἐπανάλαβε, «θὰ γυρίσω ἀμέσως».

Τὴν εἶδα νὰ χάνεται μέσα στὸ δάσος. Ἡ καρδιά μου χτυποῦσε δυνατὰ.

Πέρασε λίγη ὥρα. Τὸ αἷμα ἐξακολουθοῦσε ἀκόμη νὰ τρέχει ἀπὸ τὸ πόδι μου.

«— Έδω κάτω στο φαράγγι...», άκουσα τη φωνή της νέας γυναίκας ν' αντηχεί μέσα στο σύδεντρο. «Άκους, θείε, φέρε μαζί και τον ταμπάκο, μὴν άργείς».

Ύστερα από λίγο ξαναφάνηκε. Κρατούσε στα χέρια της άσπρες μακρὺς κορδέλλες κ' ένα βάζο με νερό. Στήριξε τὸ ποδάρι μου στὸ γόνατό της και μοῦ έπλυνε τὴν πληγή. Σχεδὸν άμέσως άκούστηκαν πίσω από τὰ πεύκα βήματα, και σὲ λίγο ένας θαλερὸς γέροντας πλησίασε πρὸς τὸ μέρος μας.

— «Μπᾶ! Έσεῖς εῖσαστε κ. Πανᾶ», έκαμε με φανερὴ έκπληξη, και τὰ μικρά του μάτια κινήθηκαν άνήσυχα κάτω από τὰ πυκνά άσπρα φρύδια του.

— «Ναί, μπάρμπα», τοῦ κάνω, χωρίς νά μπορῶ νά τὸν άναγνωρίσω.

— «Εἶναι ὁ θεός μου...», έσπευσε νά συμπληρώσει ἡ κόρη, σά νά μάντευε τὴν άμηχανία μου.

Μοῦ έχυσαν κί' άλλο νερό, πασπάλισαν τὴν πληγή μου με ξηρὸν καπνὸ, και περιτύλιξαν με καθαρὲς κορδέλλες ὀλόκληρο τὸ πέλμα μου. Μ' άνασηκώσανε ὕστερα προσεκτικά, κί' ὁ γέρος μούριζε περισσότερο νερό στα χέρια και τὸ πρόσωπο.

Άνάπνευσα με άνακούφιση. Ἡ αίμορραγία μου εἶχε σταματήσει. Έρριξα ένα βλέμμα εὐγνωμοσύνης στοὺς δυὸ αὐτοὺς άγνώστους φίλους μου, τοὺς εὐχαρίστησα, και δοκίμασα νά σηκωθῶ γιά νά γυρίσω πίσω στὸ σταθμὸ μου.

— «Τί κάμνετε!», με συγκράτησε ὁ γέρος. «Δὲ θά μπορέσετε».

— «Άφήστε τον, καλέ!», εἶπε με εἰρωνίαν ἡ νέα, κ' έκαμε τάχα πὼς θά φύγει.

— «Σύρε, Μαρίκα, φέρε τὸ Νιζάμη», τὴ διέκοψε ὁ θεός της. «Θά καβαλλικέψετε τὸ άλογο και θά πᾶτε σιγά-σιγά».

— «Όχι», διαμαρτυρήθηκα εἰγώ. «Θά μποροῦσα νά πάω και με τὰ πόδια».

Ἐ γέρος επέμενε, κ' ἡ Μαρίκα έφυγε νά φέρει τὸ Νιζάμη.

— «Πῶς τὰ περνάτε ἔδωπάνω», εἶπα γιά νά διακόψω τὴ σιωπή.

— «Πῶς νά περάσουμε. Νά! Εἶχαμε μερικά ζῶα και μᾶς τὰ πήρε και κείνα τὸ ποτάμι.

— «Μπᾶ!»

— «Ναί. Πᾶνε δυὸ μῆνες τώρα πού κατέβηκε τὸ ρέμα και μούπνιξε πενήντα προβατίνες.»

Χάϊδεψε τὰ άσπρα γένια του και σιώπησε. Ἡ έκφρασή του εἶχε μίαν δψη βιβλική. Τὸν εἶδα πού βύθισε τὰ μάτια του στὸ κενό, και προσπάθησα νά διεισδύσω στὴν ψυχὴ τοῦ παράξενου αὐτοῦ ανθρώπου.

— «Και τώρα;» ψιθύρισα με άμηχανία.

— «Τὴν άνοιξη θά γυρίσουμε στὸν κάμπο. Κάτι θά βρεθῆ νά κάνουμε».

Πρόφερε τὶς λέξεις άργά-άργά, σχεδὸν άδιάφορα. Ύστερα προσήλωσε πάλι τὸ βλέμμα του στὸ κενό και μονολόγησε:

— «Μὴ μεριμνήσετε εἰς τὴν αὔριον· ἡ γὰρ αὔριον μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς· άρκετὸν τῆ ἡμέρα ἡ κακία αὐτῆς».

Έκάνατε καθόλου στὴ Μονή; τὸ ρώτησα, και ἤμουν βέβαιος γιά τὴν άπάντησή.

Ναί εἶμαι παλῆς δόκιμος και άρχιτισομπάνης τῆς Μονῆς. Ὑπηρέτησα ἐκεῖ σαράντα χρόνια. Ύστερα, δταν ἡ Μονὴ πούλησε στὴν κυβέρνηση τὰ προνόμια τῆς βοσκῆς της, άποσύρθηκα και πήρα δικό μου ποίμνιο· τριάντα μόνο προβατίνες· ὄσο γιά νά τὰ ζῶ. Ἡμouνα βλέπεις άκόμη τότε μοναχὸς μου».

— Και τὸ κορίτσι;

Ἡ Μαρίκα...

Ἐ γέρος άνακάθησε με νευρικότητα στὴν θέση του, έκαμε μίαν άόριστη χειρονομία και πρόσθεσε.

— Αὐτὴν, παιδί μου, μοῦ τὴν έστειλε ὁ Θεός!...Εἶναι μιά παλιᾶ θλιβερὴ ἱστορία...

Έκαμε πάλι μιά μικρὴ παύση και συνέχισε:

— Ἐ ἀδελφός μου ὁ Παῖσιος ἦταν άποκρισάρης τῆς Μονῆς στὸν Ἅγιο Τάφο. Έκεῖ ἐργάστηκε 30 ὀλάκερα χρόνια. Σ' ὄλο αὐτὸ τὸ διάστημα δὲν εἶχα πάρεῖ οὔτε μιά φορᾶ εἰδήσεις του. Μάθαινα μόνο κάπου κάπου ἀπο

τόν ήγούμενο ότι ήταν καλά, κι' ότι εργάζονταν με ζήλο. Στα 30 χρόνια πήρα επί τελους γράμμα του. «Αδελφέ μου Σωφρόνιε», μου έγραφε. «Ξεύρεις ότι ή ανθρωπινή φύσις είναι αδόνατος. Είς την ζωήν μου διέπραξα πολλά σφάλματα τὰ όποία έλπίζω να μου συγχώρηση ό πανάγαθος Θεός, αλλά δεν ήξεύρω εάν θα εύδοκήση ποτέ να με είσκούση εις τούτον τό όποιον μέλλω τώρα να σου έξομολογηθώ: 'Απέκτησα, αγαπητέ μου αδελφέ, μετά τινος 'Ιουδαίας θυγάτριον, τό όποιον επί δώδεκα έτη ανέκλεισα εις Γαλλικόν τι σχολειόν της 'Ιερουσαλήμ. 'Η μήτηρ της απέθανε πρό όλίγων ήμερών, και δεν δύναμαι πλέον να αποκρύψω ταύτην περισσότερον. Αύριον άποσύρωμαι εις τό Θεόβλεπτον όρος Σινά, όπου ως με έλεήση ό Κύριος. "Εδωσα οδηγίας τό σου παραδώσουν την μικράν, και έλπίζω ότι θα στέρης να την παραλάβης. Είς την 'Ιονικήν Τράπεζαν θα εύρης μερικά χρήματα κατατεθειμένα έπ' όνόματί της. 'Ο Θεός ως σε εύλογη...»

'Απάγγειλε την έπιστολή με ύφος έκκλησιαστικό, σαν κείμενο που είχε πολλές φορές επαναανάβει. Σ' όλο αυτό τό διάστημα ή φωνή του έτρεμε έλαφρά, και έφαινονταν πολύ συγκινημένος. 'Η σκηνή ήτανε σχεδόν βιβλική.

—«'Ο Θεός ως την συγχώρηση», συνεπέρανε, και έστρεψε τό βλέμμα του επάνω μου.

'Η έξομολόγηση αυτή που δεν την έπερίμενα με έφερε σε πολλήν άμχανία. Δεν ήξερα αν έπρεπε να έκδηλώσω τη συμπάθεια, τό θαύμασμό ή την άπορία μου. Κατά βάθος ήμουν σχεδόν άδιάφορος. Εύρισκα τη συντιβή του γέρου κωμική κι' όλόκληρη την Ιστορία έντελώς κοινότατη. Συνεκράτησα ώστόσο την Ιλαρότητα που με είχε κυριεύσει, κούνησα τό κεφάλι μου κατά τό παράδειγμα του μάρμπα Σωφρόνη και παίρνοντας ανάλογο ύφος πρόσθεσα:

—«Αυτά έχει ή ζωή, μάρμπα Σωφρόνη».

'Ημουν έτοιμος να προσθέσω και άλλες παρόμιες κοινοτυπίες όταν τά ξεφωνητά της Μαρίκας μες διέκοψαν.

—«Κουράγιο, Νιζάμη! Σου ήρθε τόμπολα, καήμενε, αϊ; "Ησυχα, Ταρζάν, Τ' είν' αυτά, τ' είν' αυτά...»

Μπροστά έρχονταν ή Μαρίκα κρατώντας μιá γαβάθα με ξυνόγαλα. Είχε τό σκoini περασμένο κάτω άπ' τη μασχάλη της, κ' έσερνε πίσω της ένα ψαρι γαϊδουράκι, τό Νιζάμη. Έκείνος δυστροπούσε κ' έσκυβε κάθε τόσο κατά γής. 'Ανάμεσα στό Νιζάμη και τη Μαρίκα χοροπηδούσε ένα ξανθό λυκόσκυλλο. Πότε-πότε έτρεχε μπροστά και πηδούσε στους ώμους της, και πότε-πότε γύριζε πάλι πίσω και δάγκωνε τό σαμάρι του Νιζάμη.

—«Ταρζάν», έκανε τότε έπιτιμητικά ή Μαρίκα, και τό σκυλλι σηκώνονταν στα πσινά του και την κοιτάζε.

—«Εϊσαστε καλύτερα κύριε...κύριε...»

—«'Ανδρέας Πανάς», ψιθύρισα με συστολή.

—«Εϊσαστε καλύτερα, κ. Πανάς;», συνεπλήρωσε εκείνη άχρωμα.

—«Σας εύχαριστώ! Χάρις στις περιποιήσεις σας είμαι έντελώς καλά», είπα, και την κοιτάξα στό μάτια.

'Ο ήλιος έφεγγε τώρα πίσω άπ' τὰ μαλιά της, και μιá χρυσή άνταύγεια έφώτιζε τό λευκό της μέτωπο. Οι καμπυλωτές της βλεφαρίδες έκουμάτιζαν άπαλά, και τά γαλανά της μάτια έλαμπαν γεμάτα παιδική καλωσύνη.

—«'Ελα, παιδί μου!», είπε ό γέρος, «δοκίμασε λίγο ξυνόγαλο. Θα σου κάμει καλό. Και παίρνοντας από τά χέρια της Μαρίκας τη γαβάθα με τό ξυνόγαλο την άπέθωσε στό πόδια μου.

—«Εύχαριστώ!», έψιθύρισα.

Αισθάνομουν ζωηρά την ανάγκη να βάλω κάτι στό στόμα μου, κ' έφαγα τό γισούρτι με όρεξη.

Ἐν τῷ μεταξύ εἶχαμε ὄλοι σιωπήσει. Ὁ Νιζάμης ἔβρασκε στο χόρτο καὶ κουνούσε τὴν οὐρά του μ' εὐχαρίστηση. Ἡ Μαρίκα ἔρριχνε πέτρες στὸν Ταρζάν.

— «Δὲν ἔρχεσθε καὶ σεῖς στοὺς συνεργεῖο μας, μπάρπα Σωφρόνη;», τὸ ρώτησα ἀπότομα.

— «Στὸ συνεργεῖο σας;» ἐπανάλαβε μηχανικά. «Καὶ τί νὰ κάμω παιδί μου, ἐγὼ σὸ συνεργεῖο σας. Ἐγὴρσασα πιά, κ' ἡ δουλειὰ δὲ βγαίνει ἀπὸ τὸ χέρι μου».

— «Θὰ σὲ βάλω ἀρχιεργάτη, μπάρμπα Σωφρόνη. Ἀνοίγουμε τώρα ἕνα δρόμο ἀπὸ τ' Ἀφροδίσια στοὺς Σταυροὺς. Ἡ δουλειὰ θὰ πάει ἕνα χρόνο. Τὸ βράδυ θὰ μένετε μαζί μου. Ὁ σταθμὸς ἔχει ἀρκετὰ δωμάτια θὰ ἐπιδιορθώσουμε ἕνα καὶ θὰ σὰς τὸ παραχωρήσουμε. Τὴ Μαρίκα θὰ τὴ διορίσω ἀποθηκάριο».

— «Ὠραῖα, Ὠραῖα!» πρόφρασε ἡ Μαρίκα καὶ πλησίασε. «Δὲν πρέπει νὰ χάσουμε τὴν εὐκαιρία, ἄλλωστε τώρα δὲν ἔχουμε ἄλλο τίποτε νὰ κάμουμε».

— «Μά, παιδί μου...», δοκίμασε ν' ἀντισταθῆ ὁ γέρος.

— «Τίποτε!», εἶπε κείνη ἀποφασιστικά. «Ἄν δὲν πᾶς ἐσὺ, ἐγὼ θὰ πάω καὶ θὰ σ' ἀφήσω».

— «Καλὰ, Μαρίκα μου. Μὴν κάνεις ἔτσι». Κ' ὕστερα γυρίζοντας σὲ μένα. «Σὰς εὐχαριστῶ, κ. Πανᾶ», προσέθεσε. «Θὰ κανονίσουμε μερικές δουλειές καὶ τὴν ἄλλη βδομάδα θὰ σὰς ἔλθουμε τὸ δίχως ἄλλο».

— «Σὲ μιὰ βδομάδα, κ. Πανᾶ, ἀκοῦτε; Σὲ μιὰ βδομάδα», χοροπήδησε ἡ Μαρίκα, κ' ὁ σκύλλος γάβγισε μαζί της κ' ἀναπήδησε κ' αὐτὸς στὰ ποδία του.

Τοὺς ἀπεχαιρέτησα. Ὁ γέρος μὲ βοήθησε ν' ἀνέβω στοὺς Νιζάμη καὶ μοῦ ἔδωσε ὁδηγίες, γιὰ τὸ μονοπάτι. Ἡ Μαρίκα χύθηκε μὲ τὸ σκύλλο μὲς τὰ πεῦκα καὶ χάθηκε ἀπ' τὰ μάτια μου. Λίγη ὥρα ὕστερα ἄκουσα μὲς τὸ δάσος τὴ φωνή της, κ' ὕστερα πάλι ἀπλώθηκε ἡ σιωπή.

Ὁ ἥλιος εἶχε γύρει τώρα πίσω ἀπ' τὸ βουνό κ' ὁ μαῖστρος δυνάμωσε. Τὸ δάσος ἐμύριζε παντοῦ ρετσίνοι καὶ χαμαίμηλο.

Εἶχα ἀφήσει κιόλας πίσω μου τὸ Μύλο καὶ προχώρησα πρὸς τὸν Ἄλμυρο. Ὁ Νιζάμης περπατοῦσε ὑπομονητικά καὶ χτυποῦσε ρυθμικά μὲ τὴν οὐρά του τὶς λαγόνες του. Μὲ τὸν τιναγμὸ τοῦ ζώου ἡ πληγὴ μου ἄρχισε πάλι νὰ πονᾷ. Τὸ κεφάλι μου ἔκαιε. Εἶχα πυρετό. Ἐστρεψα τὴν προσοχή μου ἄλλοι γιὰ νὰ ξεχάσω τὸν πόνο μου. Θυμήθηκα τὴ δουλειὰ τῆς ἡμέρας, τὸν Παῖσιο, τὸν μπάρμπα Σωφρόνη, τὴ Μαρίκα...

Τὸ εἶδωλό της πέρασε βιαστικά μπροστὰ στὰ μάτια μου, κ' ἡ καρδιά μου σκίρτησε δυνατὰ.

— «Μπάμ!» Ἀκούστηκε ξάφνου μιὰ ντουφεκιά μέσα στὴ λόχμη.

Ἐστρεψα τὸ κεφάλι μου καὶ κοίταξα.

Εἶδα τὴ Μαρίκα νὰ τρέχει χαμογελαστή στὸ μέρος μου.

— «Τὸ ὄπλο σας, κ. Πανᾶ. Ξεχάσατε τὸ ὄπλο σας. Ἐνας κυνηγὸς δὲ ξεχνάει ποτέ τὸ ὄπλο του.»

Κράτησα τὸ Νιζάμη καὶ περίμενα.

Οἱ σκιές εἶχανε πέσει κιόλας μὲς τὸ δάσος. Ἐνα μαβὶ συννεφάκι ταξίδευε ἀργὰ στὸν οὐρανό.

— «Μαρίκα!», ἔκανα μὲ ἐκπληξη. «Ποιὸς ἔριξε τὴν ντουφεκιά;»

— «Χά, χά...», γέλασε κεινὴ ζωηρά. καὶ μοῦ ἔδωσε τὸ ὄπλο.

— «Νά, πάρτε κ' αὐτό γιὰ τὸ δεῖπνο σας», εἶπε βιαστικά.

Μοῦ πέταξε ἕνα σκοτωμένο ἀγριοπερίστερο, καὶ χάθηκε μέσα στοὺς σκοτάδι.

Ἐμεῖνα κάμποση ὥρα σιωπηλὸς καὶ κοίταζα τὸ μέρος ὅπου ἔφυγε. Ἐστρεψα τέντωσα διαμιάς τὸ σκοινὶ τοῦ Νιζάμη καὶ κινήσαμε.

Τὰ πρῶτα ἄστρα ἔλαμπαν τώρα ψηλὰ στὸν οὐρανό. Ἡ ὕγρασία τῆς νύχτας μολάκωνε τὰ μέλη μου. Ὁ πόνος μου εἶχε γίνει πολὺ ἀνυπόφορος.

Στο σταθμό με περίμεναν ή υπηρέτρια μου ή Σολωμίνα, ο άρχιεργάτης κ' ένας ύλοτόμος. Με βοήθησαν να κατέβω και μ' έβαλαν στο κρεβάτι μου. Το βράδυ ξαγρυπνήσανε μαζί μου. Ο πυρετός μου είχε ανέβει κ' ένιωθα ρίγη σ' όλο μου το σώμα. Η πληγή μου εύτυχώς έπαυσε πιά να με πονά, οι άρθρώσεις μου όλες είχανε λυθή, και το αίμα μυρμήκιαζε στις φλέβες μου.

Όλο το βράδι παραληρούσα και φώναζα. Το πρωί μόνο με πήρε ο ύπνος, ένας ύπνος βαρύς, διακομένος, γιομάτος έφιάλτες και όνειρα.

* * *

Την άλλη μέρα ο γιατρός διέγνωσε περιπνευμονία. Η πληγή του ποδιού μου εύτυχώς ήτανε ακίνδυνη.

Οι μέρες π' άκολούθησαν ήταν έξαιρετικά όδυνηρές, κ' οι νύχτες άπελπιστικές και κρίσιμες. Η στηθάγχη μου πίεζε διαρκώς το στέρνο, κ' οι έφιάλτες γιόμιζαν με μαύρα σύννεφα τή σκέψη μου. Είχα τήν έντύπωση ότι συνεχώς πνιγόμουνα.

....Ένα θολό ποτάμι κυλούσε μέε το δάσος τά νερά του. Το ρέμα έπάφλαζε όρμητικά ανάμεσα στά πεύκα, πού βυθίζονταν ένα-ένα μέε τήν κοίτη του. Από τά βάθη τών θάμνων οι λαγοί και τά ζαρκάδια ανέβαιναν κολυμπώντας πρós τήν έπιφάνεια. Έβλεπα τώρα το νερό πού όλοένα με πλησίαζε. Μπροστά-μπροστά, μέσα σ' έναν άκάθαρτον άφρό, έστροβιλίζονταν ξεριζωμένες άγριοφασουλίες, άλυταριές και δενδρομόλοχα. Ύστερα άκολουθούσαν τά σφενδάμνια, οι λιναρήθρες, τά πουρνάρια κ' οι άγριοκουμαριές. Και πίσω-πίσω ή άτελείωτη άκολουθία τών πεύκων.

— «Θεέ μου!», έλεγα, «Πώς θα γλυτώω άπ' αύτήν τήν πλήμμυρα».

Άναρριχήθηκα σ' ένα ψηλό κέδρο. Τά κλαδιά του ήτανε σάν άνοιγμένο ριπίδιο. Μόλις πάτησα όμως στήν κορφή τά φύλλα του σφάλιξαν διαμιάς και σχηματίστηκε μιá πράσινη φωλίτσα. Πρόβαλα έξω τó κεφάλι μου δειλά, και είδα τó νερό π' ανέβαινε. Σε λίγο άκουσα τó χοχλασμό του. Η καρδιά μου άμέσως πάγωσε. Μαζεύτηκα στή φωλιά μου και περίμενα.

— «Έ σύ!», άκουσα τότε μιá φωνή.

Ξανακοιτάζω και βλέπω τή Μαρίκα. Ήτανε καθισμένη στό άπέναντι κέδρο μέσα σέ μιá μικρή φωλιά σάν τή δική μου. Τά μαλλιά της έρριχναν μεταλλικές άνταύγειες. Τά μάτια της ήτανε γιομάτα φώς.

— «Γιατί δέν κτυπάς αύτό τó κοπάδι τών ρωδιών;»

Έστρεψα κ' είδα ένα κοπάδι ψαροπούλια πού έκοβαν κύκλους πάνω άπ' τó νερό. Ζήτησα τó όπλο μου μά δέν τó βρήκα. Τήν κοιτάξα χωρίς νάχω τή δύναμη νά τής μιλήσω.

— «Θά ρίξω τότε έγώ», συνέχισε πάλι κείνη. Και βγάζοντας τήν κάννη του όπλου μου άπό τή φωλιά της χτύπησε διαδοχικά και τούς δυό δράκους.

Έβγαλα μιá δυνατή φωνή. Τά βόλια πέτυχαν τó άριστερό μου πόδι. Τó αίμα έτρεχε όρμητικό σάν καταρράχης κ' έπεφτε μέσα στό νερό πού όλοένα ανέβαινε.

— «Μπάρμπα Σωφρόνη, τρέχα γρήγορα», έκανε τότε ή Μαρίκα. «Έδώ, μπάρμπα Σωφρόνη, στά κάτω κέδρα μέε τή ρεματιά. Φέρε νερό, ταμπάκο κ' επίδέσμοις».

Όσο νά έρθη όμως ο μπάρμπα Σωφρόνης τó νερό ανέβηκε και μου ξεπλυνε τήν πληγή. Ύστερα ψήλωσε κι' άλλο, κι' άλλο, κ' έφτασε ώς τά μπούτια μου. Η μιση φωλιά ήτανε τώρα πλημμυρισμένη με νερό.

— «Μαρίκα, Μαρίκα!», φώναξα σχεδόν άπελπισμένα.

Στό άκουσμα τής φωνής μου ή Μαρίκα πήδηξε άπό τή φωλιά της στό νερό. Ξωπίσω τήν άκολουθούσε ο Νιζάμης πού ξεφουσούσε, κι' άνασήκωνε με τά ρουθούνια του τó ρέμα.

— «Έλα!», μου λέει, γρήγορα ανέβα στό Νιζάμη».

Ἐγὼ δὲ μποροῦσα γιατίι μὲ τραβοῦσε τὸ νερὸ. Μὲ βοήθησε ὁμως ἡ Μαρίκα καὶ ἀνέβηκα. Ὑστερα κάθισε πίσω μου καὶ κείνη.

— «Ἐμπρός, Νιζάμη, Χόπι!»

Κι' ὁ Νιζάμης χύθηκε μὲς τὸ ρέμα.

Περάσαμε μὲς ἀπὸ τὶς κορυφές τῶν πεύκων τοῦ προεξείχαν πάνω ἀπ' τὸ νερὸ. Ὁ Νιζάμης κολυμποῦσε γρήγορα καὶ σχημάτιζε πίσω του ἕνα γαλανὸ αὐλάκι ἀπὸ ἀφρὸ. Κάθε τόσο μεγάλα φύκια ἀπὸ ἀψιθιές καὶ μοσχολάχανα ἐφράζανε τὸ δρόμο μας. Ἡ Μαρίκα ὁμως τὰ παραμέριζε μὲ τὸν ὑποκόπανο τοῦ ντουφεκιοῦ καὶ τ' ἄλογο μας ἐσυνέχιζε τὸ δρόμο του.

— «Θὰ σὲ πάω στὴν καλύβα σου», μοῦ εἶπε κάποτε ἡ Μαρίκα διακόπτοντας τὴ σιωπὴ.

Ἔσκυψε τὸ προσωπὸ της καὶ μὲ κοίταξε στὰ μάτια. Ὁ κόρφος της ἀκουμποῦσε ἐπάνω μου. Τὰ μάγουλά της ἄγγιζαν τὸν ὄμο μου. Ἐνιωσα μιὰ βαθιὰ ταρραχὴ. Τῆς πήρα τὰ χέρια καὶ τὰ κράτησα στὰ δικά μου.

— «Δὲν εἶσαι κακιωμένος μαζί μου. Αἴ;», μὲ ρώτηξε.

Τὴν κοίταξα χωρὶς νὰ τῆς μιλῶ. Ἐνιωθα νὰ μὲ πλημμυρίζει μιὰ παράξενη εὐτυχία.

— «Σὲ χτύπηρα ἀπὸ ἀπερικοσκία. Πές μου: Δὲν μοῦ κρατᾶς κακία γιὰ τὸ ποῦ ἔκαμα. Αἴ; Πές μου λοιπόν...»

Ἐγυρε ἀπάνω μου καὶ τὰ μαλλιά της χύθηκαν γύρω ἀπ' τὸ λαιμὸ μου.

Δὲν περίμενα ἄλλο. Τῆς κράτησα μὲ τὰ χέρια μου τὰ μάγουλα καὶ τὴν ἐφίλησα στὸ στόμα. Ἐκείνη ἔκαμε μιὰν ἀπότομη κίνηση καὶ μοῦ ξεφυγε. Μὲ κοίταξε μιὰ στιγμή στὸ πρόσωπο, καὶ τὰ μάτια της ἔβγαζαν φωτιά. Τὰ χεῖλη της εἶχαν συσπασθῆ σὲ ἔκφραση ἀηδίας καὶ τὰ γυμνά της μπράτσα ὑψώθηκαν σὲ μιὰ χειρονομία ἀγανακτήσεως.

— «Ἀνόητε!»

Πρόφερε ἀργὰ μὲ συγκρατημένη ὀργή.

— «Νά, λοιπόν». Καὶ δίνοντάς μου μιὰ σπρωξιὰ μ' ἔρριξε μέσα στὸ νερὸ.

Ἀρχισα ἀμέσως νὰ βυθίζομαι. Ρουפוῦσα τοὺς ἀφρούς ἀπὸ τὸ στόμα καὶ τὴ μύτη μου. Ἐνιωθα λίγο-λίγο τὸ νερὸ ν' ἀνεβαίνει, νὰ μοῦ φουσκώνει τὸ στήθος, νὰ μοῦ πνίγει τὸ λαιμὸ. Ὑστερα μοῦ κόπηκε ἀπότομα ἡ ἀνάσα. Δοκίμασα νὰ φωνάξω, μὰ ἡ φωνὴ δὲν ἔβγαине ἀπ' τὸ στόμα μου.

— «Βοήθεια, βοήθεια!». Ἡ σιωπηλὴ κραυγὴ ἐσπάραζε τὸ στήθος μου.

Ὑστερα ἐφούσκωσα, ἐφούσκωσα, τὸ αἷμα ἀνέβηκε ὅλο στὸ κεφάλι μου, ἔμπηξα μιὰ δυνατὴ φωνή, καὶ ξύπνησα.

Ἦτανε ἀκόμη βράδυ. Ἀπ' τὰ μισάνοιχτα παράθυρα ἔμπαινε ὁ ψίθυρος τοῦ πεύκου. Κοντὰ στὸ κρεββάτι μου ἀγρυπνοῦσε ἡ γρηὰ Σολωμίνα.

— «Εἶσαι ἰδρωμένος, παιδάκι μου», μοῦ κάνει καὶ μοῦ πιάνει τὸ μέτωπο.

Κίνησα τὰ χέρια μου κάτω ἀπ' τὸ σκέπασμα, κ' ἐνιωσα τὰ σεντόνια ποῦτανε μουσκεμένα ἀπὸ τὸν ἴδρωτα.

Μοῦ ἔδωσε ἐσώρουχα καὶ ἄλλαξα.

Τὴν ἄλλη μέρα ἡ κρίση τῆς ἀρρώστιας μου εἶχε κιόλας περάσει...

(Ἐχει συνέχεια).

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΒΛΑΣΤΟΥ

Ὁ Δημ. Δημητριάδης, ὁ Πάνος Φασουλιώτης, ὁ Γλ. Ἀλιθέρης κι ὁ Γιάγκος Ἡλιάδης στάθηκαν στίς ἀρχές καί κατά τή διάρκεια τοῦ περασμένου πολέμου, μέ τὰ δημοσιεύματα, τίς διαλέξεις, τίς συνομιλίες, τήν ἀπαγγελία καί τή διδασκαλία των ἀκόμα σ' ἐμᾶς τοὺς νεώτερους καί τοὺς νέους θάλαγα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης στή Λεμεσό σάν πνευματικοὶ καθοδηγητές. Ἀπ' αὐτοὺς γνωρίσαμε τόσοους καί τόσοους ἀξιους νεοέλληνες καί ξένους ἐργάτες τοῦ λόγου κι ἀπ' αὐτοὺς δανειζόμεστε τὰ δημοσιεύματα καί συγγράμματα τῶν: Ἔνας πού τὸ ἔργο του ἐνθουσίαζε καί στήν οὐσία καί στήν ἔκφραση—προπάντων σέ μιὰ ζωντανή κι ἀδολή δημοτική—ἦταν ὁ Πέτρος Βλαστός, πού ἔγραφε μέ τὸ ψευδώνυμο Ἑρμονας. Ὁ Ἀλιθέρης τοῦχε πάντα μιὰ ἐξαιρετικά ἰδιαίτερη συμπάθεια πού ἀναπτύχθηκε κατόπι σέ μιὰ θερμὴ καί γερὴ φιλία πού βάσταξε ἴσαμε τὸ θάνατο του ὡς τώρα τελευταία. Τὸ ἔργο του τὸν εἶχε τραβήξει τόσο πού τὰ πρωτόλεια του—τὰ δεκατετράστιχα του—πρωτοδημοσιευμένα στή βδομαδιατικὴ «Ἀλήθεια» τοῦ Φραγκοῦδη, (ἦταν κι ὁ Φραγκοῦδης ἀνεπιφύλακτος θαυμαστής του), βαλμένα πιο ὕστερα στήν πρώτη συλλογὴ του «Τὰ Γαλανὰ Δαχτυλιδάκια», παρουσιάζουν ἀναμφισβήτητα μιὰ φανερὴ ἐπίδραση. Σέ τοῦτο τὸ περιοδικὸ δημοσίεψε τὸ ἄρθρο του «Ὁ ποιητὴς Πέτρος Βλαστός» (Α, 17—18, σ. 565—571) πού φανερώνει πόσο βαθειὰ καί προσεχτικὰ μελέτησε καί πόσο ὀρθὰ ἔνιωσε τὸ πολὺπλευρο ἔργο του. Ἐκεῖ ἔγραψε: «Μέ τὸν ποιητὴ τῆς «*Αργῶς*» θυμᾶμαι πάντα τὴν Κύπρο. Θυμοῦμαι καλύτερα τὰ ἐφηβικά χρόνια μου.» Ξαίρω πὼς συνεχίζει ἐντατικά τὴ μελέτη καί διερεύνηση τόσο τοῦ ποιητικοῦ ὅσο καί τοῦ πεζοῦ ἔργου του.

Ὁ Ἀλιθέρης ἦταν ἀκριβῶς ἐκεῖνος πού ἔφερε τὰ «Κυπριακὰ Γράμματα» καί τοὺς συνεργάτες των σ' ἐπαφὴ μέ τὸ Βλαστό καί τὰ τίμησε πολὺ σόντομα μέ τὴ συνεργασία του («Ὁ Ρωμανὸς ὁ Μελωδός», Α, 17—18, σ. 547—536, κλπ). Ἐκτοτε, μέ τὸ πρωτοφανέρωμα μας, ἄρχισε πρόθυμα μιὰ τακτικὴ ἀλληλογραφία μέ μέλη τῆς συντροφιάς μας πού φανερώνει τὴν ἀγάπη πού μᾶς εἶχε, μιὰν ἀγάπη καλοπροαίρετη, ἀνυπόκριτη, καλοζυγισμένη.

Ἀπὸ τὴν Ὁξφόρδη καί τὸ Λοντίνιο ὅταν τελευταία ἔμεινα ἐκεῖ γιὰ τίς ἀρχιολογικὲς μου σπουδὲς συνέχισα νὰ ἐπικοινωνῶ μαζί του καί τὰ Χριστοῦγεννα τοῦ 1938 εἶχα τὴν τιμὴ, μὰ καί τὴν εὐτυχία, νὰ φιλοξενηθῶ σπιτί του στοὺς Λίβερπουλ, γιὰ δυὸ μέρες. Δὲ θὰ ξεχάσω τὴν εὐγένεια του, τὴν καλωσύνη του, τὴν ἀρχοντική μὰ καί ἀπλή καθαρά ρωμαϊκὴ φιλοξενία του. Ἀργὰ τὰ βράδια συνεχίζοταν ἡ συζήτηση γιὰ χίλια-δυὸ πνευματικά, κοινωνικά καί πολιτικά ζητήματα σὴν αἴθουσα τῆς πλούσιας βιβλιοθήκης του πού ἐλπίζω νὰ τὴν καταστρώσω, μιὰ μέρα καί σέ πιο καλοὺς καιροὺς, συναρμολογημένη καί μ' ὅλα τὰ καθέκαστα ἀπὸ τίς πλήρεις σημειώσεις πού εἶχα κρατήσει τότε σὺν ἡμερολόγιό μου.

Σήμερα ξεχωρίζω ἀπὸ τὸ ἀρχειο τοῦ περιοδικοῦ (πού περιλαμβάνει καμμιά πενήνταριά) μερικά γράμματα του πού μόλο πού ἀσχολοῦνται μέ πολλὰ καί ποικίλα, ἐδῶ κ' ἐκεῖ, θέματα φανερώνουν τὸ ἐνδιαφέρον πού πῆρε γενικά γιὰ τὴν προσπάθεια μου νὰ καθιερωθεῖ στήν ἐπίσημη μετάφραση τῶν νόμων τῆς Κύπρου ἢ δημοτικὴ γλῶσσα. Οἱ λιγοστὲς γενικὲς ὑποσημειώσεις καί τὰ σόντομα σχόλια πού τὰ συνοδεύουν θὰ χρησιμεύσουν γιὰ τὴν καλύτερη καί πληρέστερη κατανόηση των.

ANT. INTIANOS

(δαχτυλογραφημένο έκτός
ή ύπογραφή)

WOODLANDS
FULWOOD PARK
LIVERPOOL 17
8)8)1935

Φίλε κ. Ιντιάνε,

Χάρηκα που μου γράψατε να κάνω καλύτερα τη γνωριμιά-σας. Είχα διαβάσει κιόλας κάμποσα άρθρα-σας που τυπωθήκανε στα *Κυπριώτικα Γράμματα*. Δεν μπορώ να πω πως τα διάβασα όλα γιατί έχω πολλά πράματα να καταπιστώ και δεν προφταίνω. Τ' άρθρα-σας μου φάνηκαν καλογραμένα και βασισμένα σέ γερή κριτική. Πού και πού θαρώ πως θα τους έκανε καλό λίγο σφίξιμο και στο ύφος και στη σκέψη, μα είμαι ίσως υπερβολικός στην αγάπη-μου για το σφιχτό λόγο.

Και μια παρατήρηση που ελπίζω να μη σας πειράξει. Γράφετε *πέρονω*, *πέροντας*. Δεν είναι σωστό. Το *παίρω* έρχεται από το *έπαιρω* και χρειάζεται γι' αυτό *αι*. Το *περνάω* γράφετε με *ε*. Από το *πέρα*, *περώω*.

Άλλος λογαριασμός αν είχαμε φωνητική ορθογραφία, μα όσο βαστούμε για βάση-μας την ιστορική, καλό είναι να προσέχουμε λιγάκι και την ετυμολογία. Δε λέω πως πρέπει να είμαστε δεμένοι στην ετυμολογία εγώ ο ίδιος γράφω *ξέρω* και ρίχνω αντίς *ξάίρω* και *ρήχνα*), μα είναι πιο φρόνιμο να την ακολουθούμε όσο δεν έχουμε σοβαρό λόγο να την παραγκωνίσουμε.

Πολύ διδαχτική είναι κ ιστορία που μου λέτε για τη γλώσσα που δοκιμάσατε να μεταχειριστείτε στην επίσημη μεταφραστική-σας δουλιά. Μόλις δείξατε πως θέλατε να κάνετε καλό κι αμέσως οι άλλοι Ρωμιοί ριχτήκανε να ους σταματήσουν. Προτιμούν το σκοτάδι και τη στραβομάρα. Μα το ξέχασαν οι Κυπριώτες πως οι Ασιίζες είτανε γραμένες στη δημοτική;

Πρέπει να ξεχάσετε να μου στείλετε το αντίτυπο της διαταγής για τους βοσκούς.¹ Δε βρήκα τίποτα μέσα στο γράμμα-σας. Ελπίζω και γω πως με τον καιρό θά μπορούσατε να ξεπλώσατε τη χρήση της δημοτικής στην επίσημη γλώσσα. Αφτό θα έχει μεγάλη σπουδαιότητα γιατί θα δείξει πραχτικά πόσο έφκολο είναι να γίνει η αλλαγή φτάνει να υπάρχει η καλή θέληση. Έτσι θα μπορέσει αργότερα να φωτιστεί και η Ελλάδα από την Κύπρο (κι απο τη δική-σας τή δουλιά).

Το διάβασα και γω το άθρο του Θεοτοκά για το διωγμό της δημοτικής στην Ελλάδα. Είναι αλήθεια απελπιστικό να έχει κανείς κάθε τόσο να ξαναρχίζει από την αρχή γιατί πάντα βρίσκονται αρκετοί Ρωμιοί για να κινεταστρέψουν τη δουλιά που κίναμε για να λεφτερώσουμε το έθνος από την αγλωσσία. Η ρωμαίικη κουταμάρα φαίνεται να είναι αθεριζώτη. Ολοένα ξαναγυρίζει πίσω στη γλωσσική ψεφτιά που την έχει χιλιόχρονη παράδοση από το Βυζάντιο και ίσως από πιο μακριά. Κατά βάθος φωλέβει ο φόβος πως θα μασκαρεφτεί ο Ρωμιός μόλις αναγκαστεί να μιλήσει την αφτιασίδωτη γλώσσα-του. Θέλει να κρύψει την αδειανιά-του. Τό μαντέβει (αν και δεν το παραδέχεται) πως είναι μπόσικος και δε θέλει να το μάθει ο κόσμος. Κ' έτσι προσπαθεί πάντα να τονε γελάσει με τ' αρχαιότερα λόγια. Ψυχολογία διαστραμένου παιδιού.

Μου γυρέβετε να γράψω κάτι για τα *Κυπριώτικα Γράμματα* και την πρώτη-τους χρονιά. Οι πανηγυρικοί δε μου έρχονται φυσικά. Μα μπορώ να πω πως η δουλιά που έκανε το περιοδικό είναι καλή και μίμια. Έχει το μεγάλο προτέρημα πως έξφυγε την επίδραση της αθηναϊκής μούχλας και της ελληνικής ξυπνάδας. Στέκεται όζω από τις κλίκες και τη μικροπολιτική. Έχει την κριτική αρετή του ξωμερήτη που αγαπά την πατρίδα-του. Αν ξεκολουθησει τον ίδιο δρόμο δε θα πάει στραφή ο κόπος του.

Με φιλία
Π Β

¹ Η μετάφραση μου στη δημοτική των *Objects and Reasons* από τέλος του νόμου *A Law to Provide for the Licensing of Shepherds* (No 20 of 1935).

(δαχτυλογραφημένο
έκτός ή ύπογραφή)

WOODLANDS
FULWOOD PARK
LIVERPOOL 17

2)12)1935

Φίλε κ. Ιντιάνε,

Έχω το γράμμα σας της 21. Τη μετάφραση του ελληνικού ύμνου την πήρα από την ακόλουθη Έκδοση.²

Rudyard Kipling's Verse, Inclusive Edition, 1885—1918.

Διάβασα με προσοχή τον καινούριο³ νόμο που βγήκε μεταφρασμένος στη δημοτική. Καλά μου φαίνεται πως τα καταφέρατε. Φυσικά είναι ανάγκη να κάνετε πολιτική σε τέτλια πράγματα για να μην παραπειραχθούν οι μιγιάγγιχτοι. Κανέννας λογικός άνθρωπος δεν μπορεί να σας κατηγορήσει γιατί δεν μπάσατε την καθαρία δημοτική από την πρώτη. Καλή αρχή να γίνει. Και το πιο σπουδαίο, να ξακολουθήσετε μ' επιμονή ως που να συνειθίσει ο κόσμος και να σας μιμηθούν κι άλλοι φυσικά και χωρίς να το συλλογιστούν καν καθόλου.

Σωστό βέβαια σε μια τέτλια δουλιά να μην πειραχτεί το μάτι των κακοσυνηθισμένων, όμως και μεις πρέπει να προσπαθούμε να βρούμε τύπους η λέξεις που μπορούνε να κάνουν την ίδια δουλιά σαν τις καθαρεβουσιάνικες χωρίς ν' αφηνιάζουν τ' αλογομούλαρα. Π. χ. βρίσκω τις λέξεις ως εξής. Γιατί όχι τ' *ακόλουθα*, ή *καθώς ακολουθεί* ;

Και πάλι *δεσμεύει*, γιατί δεν κάνει το *δένει*; Γιατί *κλήη* αντί *κλείνη*;

Βλέπω πως προτιμάτε τον τύπο *τες* αντί τον κοινό *τις* για το θηλυκό άθρο στον πληθυντικόν. Ίσως το *τες* να είναι κυπριώτικο.

Βάζετε *ζέκαμα*. Σωστή λέξη, μα ίσως *ζεπούλημα* θα εΐταν πιο κατάλληλη λέξη. Δεν είμαι βέβαιος γιατί δεν έχω το εγγλέζικο κείμενο μπροστά-μου.

Κλεψιμιά περιουσία μου φαίνεται βαρί κι όχι πολύ ταιριαστό. Το κοινό είναι τα *κλεψιμιά*. *Κλεψίμη* ή *κλεψιμιά* λένε κάθε κλεμένο πράμα.

Νά δώση τόν λόγο, υποθέτω το show reason why. *Μα ελληνικά δίνα το λόγου-μου* ή *δίνα λόγο* θα πει *τάζω*. Από που χρειάζεται εδώ είναι κάπια δικαιολογία ή απόδειξη ή εξήγηση. Ίσως *φανερώνω λόγο* θα έκανε μα και πάλι θα εΐτανε άγαρμπος αγγλισμός.

Δεν ξέρω αν θα μπορέσω να πω τίποτα για τη μετάφραστική αφτή δουλιά-σας σε περιοδικό της Αθήνας.⁴ Αν όμως το κατάφερω να γράψω καμιά σημείωση, θα σας πω το χαμπάρι για να γυρέψετε το περιοδικό.

Λέτε πως θέτε τα βιβλία-μου. Θα χαρώ πολύ να σας τα στείλω. Μα τα θέτε όλα; Δεν έχετε κανένα. Για την ώρα σας στέλνω την *Αργώ* και τα *Κριτικά Ταξίδια*. Το δέφτερο κοντέπει να σωθεί ολότελα και μου μένουν εδώ μόλις δυο τρία αντίτυπα ακόμα. Για τα *Συνώνυμα* και τα *διγλωσσία* θα πρέπει να γράψω στην Αθήνα να σας τα στείλουμε, μα θα περιμένω ως που να μου πείτε αν τα θέτε και τα δυο.

2 Έγγραφα ζητώντας του πληροφορίες σχετικά με τὸ ἄρθρο μου «Οἱ Ἀγγλικὲς Μεταφράσεις τοῦ Ὕμνου τοῦ Σολωμοῦ» ποὺ δημοσιεύτηκε σ' αὐτὸ τὸ περιοδικό «Ἐτ. Δ.», σ. 225.

3 Ένωσεὶ τὴ μετάφραση μου τοῦ νόμου A Law to make better provision for the prevention of crime (No 30 of 1935).

4 Γιὰ τὴν προσπάθεια μου αὐτὴ ἔγραψε στὰ «Ἐλληνικὰ Φύλλα» (χριστουγεννιάτικο τεῦχος) τοῦ Μάριου Βαϊάνου με τίτλο «Μπαίνει Βγαίνει. Τὸ ἄρθρο του αὐτοῦ ξαναδημοσιεύεται, πῶ ὕστερα, στὴν ἔκδοσή του «Παραβλάσταρα» σ. 222—6. Ἐκεῖ σημειώνει: «Ἀς ἐπιζητήσω πὼς ο, κ. Ιντιάνος κι ὅσοι ἄλλοι τὸν ἀκολουθήσουνε στὴ λαμπρὴ ἀφτή δουλιὰ θὰ καταφέρουν ν' ανοίξουν τὸ δρόμο και γιὰ τους ἐλλαδικούς νομοθέτες ἀργότερα...», και πῶ κάτω: «Περιμένοντας ἀς καμαρώνουμε τὴν Κύπρο ἀπὸ μακριά.» Ἐπίσης ἔγραψαν εὐνοϊκά γιὰ τὸ ἴδιο θέμα ὁ κ. Τ. Μιλάνος στὰ «Νέα Γράμματα», (τεῦχος Γενάρη) με τίτλο «Μιά Νίκη τῆς Δημοτικῆς στὴν Κύπρο», ὁ κ. Τέλλος Ἄγρας στὰ «Νέο Ἐλληνικὰ Γράμματα», (12 Γενάρ. ἀρ. 40) «Νομοθετικὴ δημοτικὴ γλῶσσα», καὶ ὁ κ. Πέτρος Χάρης στὴ «Νέα Ἐστία», «Ἡ δημοτικὴ στὴν Ἐσημερίδα τῆς Κυβερνήσεως».

Γενικότερα γιὰ τις διάφορες ἀπόψεις μου νὰ μπάσω τὴ δημοτικὴ στὰ ἔπισημα ἔγγραφα δταν κρατοῦσε τὴ θέση τοῦ Ἀρχιμεταφραστῆ τῆς Κυβερν. Κύπρου δὲς «Κυπρ. Γράμματα», Β', Ἄρ. 6, σ. 318—9 «Ἡμερομηνίες και Γεγονότα». Ἐχω παρατηρήσει πὼς ὕστερα ἀπὸ τὴ μετάθεση μου στὸ Ἀρχαιολ. Τμήμα βγήκε στὴ δημοτικὴ ὁ νόμος The Shepherds Licensing Laws 1935 και 1937 και ἡ παράδοση συνεχίζεται.

Γραμματική μπορώ να σας στείλω από δω, μα δεν υποθέτω να την χρειάζεσθε. Δεν έχω πια αντίτυπα του *'Ησχιον τής Συκιάς*. Η έκδοση είναι στα χέρια του Σιδέρη στην Αθήνα.

Στίχους δε γράφω πια καθόλου. Μόλις προφταίνω τα πεζά.

Με φιλικά χαιρετίσματα
Π Β

(ιδιόχειρο)

* * *

WOODLANDS
FULWOOD PARK
LIVERPOOL 17
21)12)35

Φίλε κ. Ιντιάνε,

Έστειλα ένα μικρό άρθρο στα Ελληνικά Φύλλα της Αθήνας (το περιοδικό αυτό το βγάζει ένας Καλιμασιώτης Μπιοϊάνος)⁵ και κάνει μέσα λόγο για τα νομοθετικά-σας μεταφράσματα. Λένε πως θά βάλουν αυτό το άρθρο στο Χριστουγεννιάτικο φύλλο τους.

Με τις καλύτερες εφικές-μου για τον καινούριο χρόνο που μας έρχεται.

Σας χαιρετώ φιλικά,
Π. ΒΛΑΣΤΟΣ

(δακτυλογραφημένο έκτος
ή ύπογραφή)

* * *

WOODLANDS
FULWOOD PARK
LIVERPOOL 17
23)12)1935

Φίλε κ. Ιντιάνε,

Έλαβα σήμερα το αγιοσπυριδίτικο γράμμα-σας και σας στέλνω αμέσως αντίτυπα της *Διγλωσσίας*, και της εγγλέζικης και της ρωμαϊκής. Δεν μπορώ να θυμηθώ καλά καλά ποιά βιβλία μου σας έχω στείλει κιόλας. Μένει ή *Γραμματική*. αφτηνής μπορώ να σας στείλω αντίτυπο, μα δεν το κανω ως που να με βεβαιώσετε πως τη θέτε κι αφτήνα. Περιττό να σας πω πως είναι μικρή πραχτική γραμματική χωρίς καμιάν αξίωση σοφίας. Υπάρχουν άλλες καλύτερες για το μελετητή.

Για τη μεταφραστική-σας δουλιά θα μάθατε στο μεταξύ πως έγραφα κιόλας άρθρο και πως υπάρχουν ελπίδες να φανερωθεί στο χριστουγεννιάτικο φύλλο αθηναϊκού περιοδικού. Αν ήξαιρα πως θέλατε να δείξετε το άρθρο στις αρχές-σας αφτού, θα το είχα γράψει αλλιώςίκα. Μα ελπίζω κ' έτσι που είναι θά κάνει τη δουλιά-του.

Αν ο κουνιάδος-μου έλαβε το γράμμα σας να είσατε βέβαιος πως θα σας στείλει την *Ιλιάδα*. Αν το αντίτυπο δεν έχει φτάσει στο μεταξύ, παρακαλώ να μου ξαναγράψετε και θά φροντίσω να το λάβετε.

Για το Βαγγέλιο όμως δεν μπορεί να γίνει τίποτα. Δεν υπάρχουν πια αντίτυπα. Η μόνη-σας ελπίδα είναι να γράψετε σε κανένα παλιοβιβλιαρά στην Αθήνα να σας το ξετρυπώσει πουθενά. Πρέπει να βρίσκονται μερικά δέφτερο χέρι.

Βλέπω πως ένα δυο πράματα που ξεσήκωσα από τη μετάφρασή-σας είναι κυπριωτισμοί. Αφτό σας δίνει φυσικά κάθε δικαίωμα να μεταχειριστείτε τέτιες λέξεις ή φράσεις στη μεταφραστική-σας δουλιά για τους νόμους της Κύπρος.

Δέν ξέρω αν πρέπει να σας συχαρώ που σας κάνανε και αρχαιολόγο μα φαντάζουμε πως η δουλιά θα είναι κάπως βαρετή ως τόσο λίγη αλλαγή από καιρό σε καιρό δεν κάνει κακό.

Άλλα νέα δεν έχω να σας πω κοντέβουμε να παγώσουμε μέσα στο σκοτάδι. Τέτια βαρυχειμωνιά δεν την ξαναθυμούμαι.

Με φιλικά χαιρετίσματα,
Π Β

⁵ Δες τή σημ. 4.

(δαχτυλογραφημένο εκτός
ή υπογραφή)

WOODLANDS
FULWOOD PARK
LIVERPOOL 17
27)1)1936

Φίλε κ. Ιντιάνε,

Έχω το γράμμα σας των 17 και χάρηκα που η αρχαιολογία πάει καλά. Το άρθρο-μου για τη μετάφραση των νόμων μπορείτε φυσικά να το ξανατυπώσετε ή να το μεταφράσετε σαν θέτε. Μα χρειάζεται αλήθεια να πάρετε και την άδεια από τα *Ελληνικά Φύλλα*. Σας αφίω να το βολέψετε μαζί τους.

Βλέπω πως κι άλλα δυο τρία περιοδικά της Αθήνας μίλησαν επαινετικά για τη μεταφραστική-σας δουλιά. Θα μπορέσετε λοιπόν να δείξετε στις αρχές αφτού πως οι λογοτέχνες της Αθήνας είναι με το μέρος-σας.

Λαμπρό που η εφορεία του γυμνασίου και ο δήμαρχος της Λεφκοσίας είναι δημοτικιστές. Αρχίζω νά πιστέβω πως η Κύπρο μας τοιμάζει μεγάλα πράματα στο γλωσσικό ζήτημα. Μακάρι.

Να μου στείλετε, παρακαλώ, την κατάρα σάν την δημοσιέψετε. Τις κάνω πολύ χάζι τις κατάρες. Είναι συχνά γεμάτες ποιητική δύναμη.⁶

Γράφω του κ. Πάλλη να σας στείλει τα βιβλιά του πατέρα-του (αν του περισσέβουν ακόμα αμοίραστα αντίτυπα).

Μακάρι να μπορούσα να έρθω στην Κύπρο! Μα τα ταξίδια τα μακρινά δεν είναι πια για τα κότσια-μου. Στην άλλη ζωή.

Π Β

(Ιδιόχειρο)

* * *

WOODLANDS
FULWOOD PARK
LIVERPOOL 17
25)2)36

Φίλε κ. Ιντιάνε,

Έφτασε χτες τό γράμμα-σας τών 14. Λαμπρό που προχωρεί τόσο γλήγορα η δημοτική στην επίσημη γλώσσα. Θα είτανε μεγάλη νίκη για τη δημοτική αν τό καταφέρει να ριζώσει τελειωτικά στήν Κύπρο.

Αφτά που γράφετε για τό άρθρο του Άγρα φαίνονται σωστά.⁷ Ο μεταφραστής νόμου είναι δεμένες χεροπόδαρα. Θ' αλλάξει τό πράμα μόλις αρχίσουν οι νόμοι να βγαίνουν στη δημοτική. Η σύσταση του Κακλαμάνου στέκει έτσι: D. Caclamano

Carrington House
Hertford Street,
London W 1.

Περιμένω τήν κατάρα.

Υποθέτω πολύ σπάνια να χιονίζει στην Κύπρο. Πρέπει να είναι πολύ όμορφη με τα βουνά και τις αμυγδαλιές σαπρισμένες.

Με φιλία

Π. ΒΛΑΣΤΟΣ

Δέν ξέρω αν έχετε δει τό «Μεγάλον Λεξικόν της Ελληνικής Γλώσσης» που βγάξει ο Δημητράκος. Είναι πολύ καλό μα δεν ξεπέρασε τό Δ ακόμα με 1840 σελίδες. Είναι πλούσιο σε λέξεις δημοτικιστικές.

⁶ Είχα τότε έτοιμη και συμπληρωμένη για νά δημοσιευθεί τήν περίφημη κατάρα στην έπιγραφή του Άγιου Σεργίου: Δες Μ. Μαρκίδου "Ένεπιγραφος πλάξ έξ Άγιου Σεργίου", "Κ υ π ρ ο χ ρ ο ν ι κ ά", Α', σ. 133-5 και Η Seyrig, Inscriptions de Chypre, (Bulletin, De Corresp. Héliénique, LI, 138-154), Paris, 1927

⁷ Σχετικά μέ τό άρθρο του στα «Νεοελληνικά Φύλλα», (12 Γενάρ., άρ. 40), "Νομοθετική δημοτική γλώσσα".

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΚΡΙΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΜΩΝ

Ο πόλεμος, που συνεχίζεται παντού με μανία και λύσσα άκράτητη, έδειξε πόσο ψεύτικος και επίπλαστος είναι ο πολιτισμός των λαών που θεωρούνταν πρωτοπόροι στην πολιτιστική εξέλιξη της ανθρωπότητας. Γιατί στην έννοια του πολιτισμού δεν περιλαμβάνεται η έπιστημονική μονάχα πρόοδος και η μηχανική τελειοποίηση, αλλά προπάντων ο πολιτισμός της ψυχής με καλοσύνη και αγάπη, η έξευγένιση των αισθημάτων των, η διανοητική και καλλιτεχνική ανάπτυξη, ώστε να δημιουργιέται για όλους τους ανθρώπους μία ζωή όλο και πιο δίκαιη και άνετη. Δηλαδή πολιτισμός χωρίς την καλλιέργεια της ψυχής δεν είναι δυνατό να νοηθεί.

Όταν μελετούμε την Ιστορία της ανθρωπότητας, ολχίρουμε τους ανθρώπους της προϊστορικής εποχής, που ήταν αναγκασμένοι να σκαβουν βαθιά στη γη σπήλαια για να τρωθούν, ν' ανοίγουν τρώγλες σκοτεινές και ύγρες για να κρυφτούν, κ' έτσι να γλυτώσουν από την αγριότητα των στοιχείων της φύσης, των θηρίων και των άπολιτιστων συναθρώπων τους. Θεωρούμε τους προϊστορικούς ανθρώπους άγριους, βάρβαρους και άπολίτιστους γιατί βρίσκονταν τόσο χαμηλά από την άποψη του ανθρωπισμού. Άλλά τί διαφορετικό κάνουμε σήμερα εμείς οι «πολιτισμένοι»; Δεν ανοίγουμε ανήλιαγα μπουτρούμια στα έγκατα της γης για να σωθούμε από την καταστροφική μανία των «πολιτισμένων» συναθρώπων μας; Τότε τουλάχιστο ήταν ο φόβος των στοιχείων της φύσης περισσότερο που έσπρωχνε τον άνθρωπο στα σπήλαια ενώ σήμερα είναι η αγριότητα του αδελφού του. Ποιάν έτυμηγορία θα βγάλει για τον πολιτισμό μας ο κατοπινός μελετητής της Ιστορίας της σύγχρονης μας εποχής; Σίγουρα όχι κολακευτική. Άν πεί πως η ανθρωπότητα του 1941 ήταν ακόμα βάρβαρη κι άπολίτιστη και βρισκόταν στην «προϊστορία» όκόμα του ανθρώπινου γένους, δε θα είναι άδικη ή κρίση του

Βάρβαροι κι άπολίτιστοι, λοιπόν, όκόμα! Πολλοί θα κατσουφιάσουν, θα πειραχτούν και θα θυμώσουν ίσως για την τέτοια κρίση του κατοπινού μελετητή, και θα πουν:

—Βάρβαροι κι άπολίτιστοι εμείς, που μ' ένα κουμπι ανάβουμε φως, που γίναμε κύριοι της γης, της θάλασσας και τ' ούρανο, που ύποτάξαμε τα στοιχεία της φύσης και τ' ανάγκασαμε να μάς ύπηρετούν; Έμεις, που φτιάσαμε άεροπλάνα και ύποβρύχια, ραδιόφωνα και ούρανοξύστες, τεράστια έργοστάσια και λεπτεπίλεπτα έργαλεία; Έη έπιστήμη μας δεν λογαριάζεται; Έη ανάπτυξη των μηχανών, της χημείας είναι έργα βάρβαρα;...

Μά για όνομα της αλήθειας! Τιποτε αυτό καθαυτό δεν είναι κακό στη φύση και στην έπιστήμη, μά γίνεται κακό όμα τό χρησιμοποιούν κακά οι άνθρωποι και χρησιμοποιού' τα έπιστημονικά τους έπιτεύγματα κακά οι άνθρωποι, γιατί δεν είναι πραγματικοί *άνθρωποι*, γιατί δεν καλλιεργήσανε την καλή ούσια του ανθρώπου, γιατί δε μορφώσανε και δεν έξευγένισανε την ψυχή τους. Άκόμα μέσα τους ζει τό πρωτόγονο ένστικτο της καταστροφής, του μίσους, της άκόρεστης πλεονεξίας. Και ζει τό ισχυρό, που ύπότρεξε τις πνευματικές τους δυνάμεις και τις έβαλε να τό έξυπηρετούν τυφλά. Έτσι η καταστροφή γίνεται τελειότερη, η ταπεινώση κ' η άποχτήνωση του ανθρώπου άποτελεσματικώτερη και πραγματικός ό έξευτελισμός του ανθρώπινου πολιτισμού.

Νά γιατί θεωρούμε όχι πολιτισμένους τους λαούς, που άρπαχτικοί πέσανε με πρωτόγονη αγριότητα στους γειτονικούς των, κ' έξαπολύσανε σ' όλη τή γη τή φωτιά του όλεθρου στηριγμένη στη μηχανική τους ύπεροχή και στην άνεξάντλητη και τυφλή κακία τους.

Όμως δεν είναι καιρός για Ιερεμιάδες. Δέ θα καθήσουμε να θρηνησουμε άβουλοι στα χαλασμένα τείχη της Έιρουσαλήμ του ανθρώπινου πολιτισμού. Υπάρχουν όκόμα λαοί, που δεν πουλούνε τον ανθρωπισμό τους τόσο φτηνά όσο πίστεψαν οι νεοβάρβαροι της Εύρώπης. Υπάρχουν όκόμα λαοί, που πιστέβουν στην κα-

λὴν οὐσία τοῦ ἀνθρώπου, κι αὐτῆς τὴν καλλιέργεια θεωροῦν ὡς τὸν πραγματικό πολιτισμό. Ὑπάρχουν ἀκόμα λαοί, πού δὲ φιλοδοξοῦν νὰ γλύφουν τὶς μπότες τοῦ ἀγρίου καταχτῆ, καὶ πού στηρίζουν τὸν ἀνθρωπισμὸ καὶ τὸν πολιτισμὸ τους πάνω στὴν ἐλευθερία καὶ τὴν τιμὴ. Ὑπάρχουν ἀκόμα λαοί, πού δὲν τυφλώθηκαν ἀπὸ τὴ μηχανικὴ πρόοδο, μὰ θέλουν νὰ βασιλεψοῦν στὴ γῆς μὴ πανανθρώπινη δικαιοσύνη. Αὐτοὶ θὰ σώσουν τὴν τιμὴ τῆς ἀνθρωπότητας τοῦ 1941 στὰ μάτια τοῦ κατοπινοῦ μελετητῆ τῆς ἱστορίας, πού ἡ γνώμη του θὰ εἶναι πὼς τώρα ὑπάρχει μὴ κρίση πολιτισμῶν: τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ψυχικῆς καλλιέργειας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἄψυχης δύναμης καὶ βίας.

Εὐτυχεῖς ὄσοι, νιώθουν τὸν ἑαυτὸ τους ἀξίο νὰ μπεῖ στὴν πρώτη ὀμάδα! Τὴν ὀργανωμένη ἐγκληματικότητα καὶ τὴν ψυχικὴ πόρωση αὐτοὶ θὰ τὴν θάψουνε γιὰ πάντα, καὶ θὰ χτίσουν τὴν πολιτισμένη κοινωνία τῆς δικαίης εἰρήνης καὶ τῆς ἀρμονικῆς πανανθρώπινης προόδου.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

SIR ARTHUR JOHN EVANS

Τὸν τρέχοντα μῆνα πέθανε στὴν κατοικία του, σ' ἓνα προάστειο τῆς Ὁξφόρδης, ὁ περιλάλητος Ἕλληνας ἀρχαιολόγος, ὁ Σέρ Ἄρθουρ Τζῶν Ἡβανς. Ὁ Σέρ Ἄρθουρ εἶχε γεννηθεῖ στὰ 1851 στὸ Nash Mills τῆς ἐπαρχίας Χερτφορσχιρ τῆς Μεγάλης Βρετανίας. Φοίτησε σὲ μὴ ἀπὸ τὶς λίγες περίφημες σχολὲς Μέσης Παιδείας, τὸ Harrow, καὶ κατόπι στὸ Κολλέγιο Brasenose τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης καὶ στὴν Göttingen. Ὁ πατέρας του κι αὐτὸς ἑξακουσμένος ἀρχαιολόγος, ὁ Σέρ Τζῶν Ἡβανς, συγγραφέας καὶ εἰδικὸς γιὰ τὴν Βρετανικὴ προϊστορία καὶ νομισματολογία στάθηκε ἐμπνευστὴς καὶ καθοδηγητὴς στὰ πρῶτα του βήματα. Πολὺ νέος ταξίδεψε στὴ Φινλανδία καὶ στὴ Γῆ τῶν Λαπῶνων καὶ, πῶ ὕστερα, στὰ Βαλκάνια γιὰ ἀρχαιολογικὲς καὶ ἐθνολογικὲς, πάντα, μελέτες. Τὸ 1882 εἶχε συλληφθεῖ ἀπὸ

τοὺς Αὐστριακοὺς ὡς συνένοχος ἐπαναστάτης στὴ Δαλματία. Τὸ ἔτος 1893 εἶναι τὸ πῶ ἀξιωμαθύνοντο στὴ ζωὴ του καὶ σ' ὅλη τὴν ἐπιστημονικὴ του σταδιοδρομία. Ἀπ' ἐδῶ ἀρχίζουν οἱ ἔρευνες του καὶ οἱ κοσμοεξακουσμένες ἀνακαλύψεις του στὴν Κρήτη. Αὐτὲς ἦταν καὶ εἶναι τὸ διπλοθεμέλιωμα κατόπι ἀπὸ τὶς ἀνασκαφὲς τοῦ Σλιψμάν στὴν Τροία, καὶ τὶς Μυκῆνες, τῆς προϊστορίας τοῦ Αἰγαίου. Ὁ δικὸς του πλοῦτος στάθηκε ὁ καλύτερος καὶ ὠφελιμότερος σύντροφος του καὶ χωρὶς αὐτὸν ἴσως τὸ ἔργο του νὰ μὴ ἔπαιρνε τὶς μακρὲς καὶ διάπлатες διαστάσεις πού πήρε. Μὰ κι ἀπ' τὸν πλοῦτο του ἀπάνω καὶ πέρα πρέπει νὰ τοποθετηθεῖ ἡ φιλοπονία του, ἡ ἀνεξάντλητη πρωτοβουλία του, ἡ ἐφευρετικὴ, κοφτερὴ του ἀγχίνοια πού ἔδωκε τόσες καὶ τόσες πιθανὲς ἐξηγήσεις καὶ λύσεις στὰ ἀπειρα προβλήματα πού ἔφερε σὲ φῶς ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη Πλάι-πλαί μὲ τὸ πρακτικὸ ἔργο του πῆγαινε ἡ θεωρητικὴ καὶ συγγραφικὴ του δράση. Οἱ προκαταρκτικὲς δημοσιεύσεις του σὲ βιβλία καὶ περιοδικὰ ἔχουν συσσωματωθεῖ στὸ μνημειακὸ ἔργο του τὸ Palace of Minos, vols I—VI, ἓνα ἔργο μὶς ὀλόκληρης, μακρόχρονης ζωῆς. Τελευταία εἶχε ἀρχίσει τὴν ἀναθεώρηση του μὲ σκοπὸ νὰ δώσει μὴν ἐπιτομή, πῶ σύντομη καὶ πῶ προσιτὴ σ' ἓνα εὐρύτερο κοινὸ. Νὰ τὸ πρῶτα :

Ἀπὸ τὰ 1884—1908 ἐργάσθηκε ὡς Διευθυντὴς τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης, τοῦ Ashmolean, πού τὸ προικίδωθε καὶ τὸ πλούτισε μὲ διάφορα εὐρήματα ἀπὸ τὶς ἀνασκαφὲς του στὴν Κρήτη. Στὴν Κνωσσὸ ἔκτισε τὸ Μουσεῖο πού στέγασε τὰ εὐρήματα τῶν ἀνακαλύψεων του, ἀναστύλωσε τὸ Παλάτι τοῦ Μίνως κ' ἔκτισε γιὰ τὸν ἀρχαιολόγο ἐρευνητὴ τὴν ἑπαυλὴ Ἀριάδνη.

Πάμπολλοι ἀκαδημαϊκοὶ τίτλοι τιμῆς τοῦ εἶχαν ἀπονεμηθεῖ ἀπὸ Βρετανικὰ καὶ ξένα Πανεπιστήμια καὶ τὸ ἐπίσημο κράτος τοῦ ἔδωκε τὸν τίτλο τοῦ ἱππότη, τὸ 1911. Ἔγινε ἀρχηγὸς τῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης πού συνεχίζει καὶ σήμερα ἀκόμη τὴ διάφωνια γύρω ἀπὸ τὴ χρονολόγηση

των Tholos Tombs τῶν Μυκηνῶν. Στό ἔργο του ἀναφέρεται παντοῦ ἡ προϊστορική Κύπρος κ' ἔχει δώσει τις ἐπόμενες μονογραφίες ἀπάνω σέ κυπριακά ἀρχαιολογικά θέματα:

Mycenaean Cyprus (Br. Mus. Excav. Journal Anthropological Institute, XIII), London, 1900.

Roman glass bottle from Cyprus (μὲ συνεργασία τοῦ R. Haggard στο περ. Proc. Soc. Ant., XIII), London 1900.

ΧΡ. ΜΟΔΙΝΟΣ

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΟΓΡΑΦΗΣΗ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΗ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ "Η ΧΡΙΣΤΑΚΗ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Ἡ Κυπριακὴ Γραμματολογία περιλαμβάνει δυο μὴ κυπριώτικα ὀνόματα: τὸν Γεώργιο Διαγκούση καὶ τὸν Χριστόδουλο ἢ Χριστάκη Παπαδόπουλο. Τὸ σημεῖωμά μου αὐτὸ θ' ἀσχοληθεῖ μὲ τὸν δεύτερο. Γιὰ τις πληροφορίες τῆς ζωῆς του ἔχω ἀντλήσει ἀπὸ ἔγγραφα ποὺ εἶχε στὴν κατοχή του καὶ ποὺ τα φυλάγει σὲ ἰδιαιτερο φακέλλο ὁ μακ. Στ. Χουρμούζιος. Ὑπῆρξε στενὸς φίλος του καὶ στὴ δική του ἐφημερίδα τὴ «Σάλπιγξ» ἔδινε ἀρκετὸ μέρος ἀπὸ τὴν ποιητικὴ καὶ πεζὴ του ἐργασία. Τὰ ἔγγραφα (ἀντίγραφα) εἶχαν σταλεῖ στὸν Χουρμούζιο, ὅπως μοῦ τὸ εἴρησε ὁ ἴδιος, γιὰ νὰ τὸν βοηθήσουν νὰ σπρώξει τὸ ζήτημα τῆς σύνταξης ποὺ εἶχε τὴν ἀπαίτησιν νὰ παρῆ ἀπὸ τὴν Κυπριακὴ Κυβέρνηση γιὰ τὰ δώδεκα χρόνια τῆς δικαστικῆς του ὑπηρεσίας στὴν Κύπρον ὅταν ἀποφάσισεν νὰ παραιτηθεῖ γιὰ λόγους ὕψους. Τὰ γεγονότα θὰ φανοῦν καθαρὰ καὶ μὲ τὴ σειρά τους ἀπὸ τὰ διάφορα ἀποσπάσματα ποὺ παραθέτω ὡπέρα:

Ὁ Παπαδόπουλος γεννήθηκε τὸ 1832 ἢ τὸ 1833 στὴ Νικομήδεια. (Τὸ ἐπιβεβαιώνει γράφει ὁ κ. Περνάρης σὴ διαλέξει του γιὰ τὴ λογία καὶ καθαρολογικὴ ποίηση στὴν Κύπρον ποὺ δημοσιεύθηκε στὴν ἐκδόση «Διαλέξεις περὶ τῆς Κυπριακῆς Ποίησε-

ως», Πάφος, 1938, σ. 79, δὲν εἶναι ὀρθὸ: «Ὁ... Χριστοδουλος Παπαδόπουλος. Γεννήθηκε στὴν Κωνσταντινούπολη τὰ μέσα τοῦ περασμένου αἰῶνα κι ἀναθράφηκε ἐκεῖ...». Σπούδασε νομικὰ στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ ἦρθε στὴν Κύπρον μαζί μὲ τὴν κατοχὴ. Προτοῦ ἐρθεῖ, ὅμως, στὴν Κύπρον ὑπηρετοῦσε στο δικαστικὸν κλάδον τῆς Δημόσιας Τουρκικῆς Ὑπηρεσίας.: «Διατελέσας ἐπὶ πολλὰ ἔτη, ὡς γνωστὸν, ἐν Ἀφρικῇ καὶ ἰδίως ἐν τῷ νομῷ Τριπόλεως τῆς Βαρβαρίας εἶχον τὴν εὐτυχίαν ἵνα ἴδω καὶ ἐπισκεφθῶ πολλὰς ἀρχαιότητας καὶ περιεργα εὐρισκόμενα ἐν αὐτῇ καὶ ἔλθων ἐκ τοῦ σύνεγγυς εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν καὶ συναφείαν μετὰ τῶν κατοικῶν αὐτῆς ἐσπούδασα τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα αὐτῶν ὄντα λίαν περιεργα μὴ συμπεριληφθέντα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἀπώτατου καὶ εἰσαετοῦ ἀγνωστοῦ νομοῦ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας...» (Ἀσιατικά, «Σάλπιγξ», 200, 5)1)88, 4γδ). Ἐπίσης: «Διαμένων ὡς προεδρὸς τοῦ ἐν τῷ νομῷ Τριπόλεως τῆς Βαρβαρίας ἐφετείου ἐξεδραμον, ἀδεία τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως, εἰς διάφορα κλασσικὰ μέρη αὐτῆς ἐποίησάμην πολλὰς ἐρεῦνας ἐν αὐτῇ καὶ εἶδον πολλὰ τὰ διάφορα περὶ ὧν ἐπραγματεύθην ἄλλοτε ἐν ἑτασει ἐν τε τῷ ἐγκρίτῳ «Νεολόγῳ» καὶ ἐν διαφόροις ἐτέραις ἐφημερίαις Κωνσταντινουπόλεως...» («Ἀρχαιολογικά»: Τὰ ἐν Καρχηδόνη ἐυρήματα, «Σάλπιγξ», 212, 28)1)89, 4γδ). Στὰ 1879 διορίζεται μέλος τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαστηρίου στὴν Κύπρον καὶ τὴν 1)3)1883 κατόπι ἀπὸ τὸ περὶ Δικαστηρίων Διάταγμα τοῦ 1882 ἰθαγενῆς δικαστῆς (ordinary judge) στὴν Ἀμμοχώστο μαζί μὲ τὸν Γουρκο συναδεαφο τοῦ Μεχμέτ Ἀττὰ Μπέη (Cyprus Gazette, No 101, ἡμερ. 1)3)1883). Ἐδῶ ὑπηρετεῖ τὴ δικαιοσύνη τοῦ τόπου μὲ ἀξιεπαινή φιλοπονία κ' ἐκσυνειδησία καὶ στιχογραφεῖ συγχρόνως σὲ νεώτερα καὶ παλιὰ μετρά, στὴ δημοτικὴ καὶ στὴν καθαρεύουσα. Τὰ καθαρευουσιάνικα του ποιήματα, ὅπως θὰ φανεῖ κι ἀπὸ τὰ λίγα κομμάτια ποὺ θὰ δημοσιευθοῦν σὸ ἐρχόμενο τεῦχος φανεράνουν μὴ σπάνια εὐρυμάθεια καὶ γερὴ γνώση τῆς ἀρχαίας μας φιλολογίας καὶ μυθολογίας. Ἡ ἀρχαιοφιλία του φαίνεται

από μερικά αρχαιολογικά ἄρθρα του ἁπάνω σὲ διαφορὲς ἀρχαιότητες ποὺ εἶχε ἐπισκεφθεῖ σ' ἓνα του ταξίδι στὴ Συρία καθὼς καὶ σχετικὰ μὲ κυπριώτικα ἀρχαιολογικὰ θέματα. Φαίνεται ἀκόμη πὼς κι ὁ ἴδιος χρησιμοποίησε τὴν ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη: «Ἐκ τῶν ἐν Παλμύρα ἡμετέρων ἀνασκαφῶν προαχόμενος καὶ ἰδίως ἐκ τῆς εὐρέσεως ἐν τῷ ναῷ τοῦ Διοκλητιανοῦ πολλῶν ἐμβλημάτων...» (Τὰ ἐν Ἀμμοχώστῳ Ἱστορικὰ Οἶ-όσημα. «Σαλπυγ» 174, 7)5)88,4αβ).

Στις 21)3)1889 ὑποβάλλει μέσον του Προέδρου τοῦ Ἐπαρχιακοῦ Δικαστηρίου Ἀμμοχώστου αἴτηση νὰ του ἐπιτραπῆ γιὰ λόγους υγείας νὰ παραιτηθεῖ ἀπὸ τὴ δικαστικὴ θέση καὶ ν' ἀποχωρήσει παίρνοντας κάποια σύνταξη. Γεννάται τότε ζήτημα ἂν θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποχωρήσει γιὰ λόγους υγείας ἢ ἐπειδὴ εἶχε φθάσει τὸ συντάξιμο ἔτος τῆς ἡλικίας του. Τοῦ ζητοῦνται περισσότερες ἐξηγήσεις καὶ αὐτὸς ἀπαντᾷ στίς 4)5)89: «...Ἐπειδὴ ὑπηρετήσα ἐπὶ ἑνδεκαετιῶν ὀλοκληρον πιστῶς καὶ προσηκόντως τὴν Κυβέρνησιν ἀπαίτῳ τὴν ὑπὸ τῆς ἐπιταγῆς, [Ordinance No XV of Nov. 3 1882] ὄρζομενην σύνταξιν, καίτοι δὲν ἀφικόμεν ἐν τῇ ἡλικίᾳ εἰσέτι τὴν ὑπὸ τῆς ἐπιταγῆς ὀριοθεσία, ὅμως ἐπλησίασα πολὺ... Φοβοῦμαι δὲ ὅτι ἐξακολουθῶν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ πλείοτερον θὰ βλάψω ὀλοτελῶς τὴν υγείαν μου καὶ ἀπορφανίσω τὴν αἰκογένειαν μου». Λίγο πλεῖ ὕστερα γράφει καὶ πάλι ἀπὸ τὴν Ἀμμόχωστο στίς 23)5)89: «...Συνωδᾷ τῇ ὕμ. ἐντολῇ καγῶ ἐπεθύμουν ἵνα ἀποστείλω ὑμῖν ἀκριβὲς πιστοποιητικὸν περὶ τῆς γεννήσεως μου, ἀλλὰ δυστυχῶς, ὡς γνωστὸν, εἰς τὰς ἐν Τουρκίᾳ Ἐλ. κοινότητας καὶ ἰδίως ἐν τῇ πατρίδι μου Νικομηδείᾳ δὲν ὑπῆρχον πρὸ 50 ἢ καὶ 60 ἐτῶν τακτικὰ ληξιαρχικὰ βιβλία ἐνθα νὰ ἐγγράφονται πάντα τὰ βαπτιστικὰ τῶν γεννωμένων ἀτόμων. Πιστεῶ ὅμως ὅτι ἔχετε ὑπ' ὄψει τὴν ἐνυπόγραφον δῆλωσιν μου (Services), ἦντινα ἀπέστειλα ὑμῖν τὴν 30)10)86 ἐν ἣ ἐγράφετὸ ἡ γέννησις μου ὡς καὶ τινὰ ἄλλα ἀπαιτηθέντα τότε ὑπὸ τῆς Σεβ. Κυβερνήσεως, καίτοι δὲν εἶχον καὶ τότε ἐν τῇ συντάξει τῆς δηλώσεως μου ἐκείνη, ἐπίσημον τι πιστοποιητικόν.

Νομίζω ὅμως ἐὰν κατὰ μέσον ὄργῃ ἤδη μοὶ ἐπιτραπῆ νὰ εἶπω καὶ αὖθις ὅτι διατελῶ μεταξὺ τοῦ 56—57 ἔτους τῆς ἡλικίας μου δὲν θὰ ἐξέλθω ἐκ τῆς ἀληθείας εἰς ἀντίφασιν τινα, διότι ἡ ἡλικία παντὸς ἀτομοῦ φαίνεται ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτοῦ καὶ δὲν κρύπτεται καὶ εἰτα ἐγὼ βρασιζομαι μᾶλλον ἐπὶ τῆς παθοῦσης υγείας μου, ἢ ἐπὶ τῆς ἡλικίας».

Ὑποβάλλεται γιὰτὸ κατὰ: σ' ἐξέταση ἀπὸ Ἱατρικὸ Συμβούλιο διορισμένο ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση καὶ πρὸ τὸ εἶχαν ἀποτελέσει ὁ ἀρχίατρος Χαϊδενόσταμ κι ὁ ἐπάρχιακὸς Ἀμμοχώστου Μογαπαγι. Ἡ ἔκθεσι τῶν γιατρῶν ἦταν κάθε ἄλλο παρα εὐνοϊκὴ κ' εἶται ἀναγκαζέται νὰ ζητήσῃ τριῶν μηνῶν ἀδεία καὶ πηγαίνει στὴν Κωνσταντινούπολη τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1889. Ἀπὸ τὴν τοιέσην τούρκικη πρωτεύουσα γράφει στὴν Κυπριακὴ Κυβέρνηση στίς 13)3)90: «...Ἐν πρώτοις εὐχαριστῶ ὑμῖν διὰ τὴν χορηγηθῆσαν μοι ἀδειαν θὰ εἶναι ἐλεύθερο ἡμεῖς ἐπὶ ἐπιστρέψω εἰς Κύπρον ἀπὸ τῶν ἀναγκαιῶν ἀδεία νὰ ἀναλαβῶ τὰ καθήκοντά μου.

Συνεπεία τῆς τοιαύτης ρητῆς ἀπαφάσεως τῆς ἐντίμου Ἀρχιγραμματείας προάγομαι καγῶ εἰπεῖν ὅτι δὲν δύναμαι μετὰ λύπης μου ἐπανελθεῖν εἰς Κύπρον καὶ ἰδίως εἰς Ἀμμοχώστον, τόπον ὅπου ἐβλαψα τὴν υγείαν μου, ἀφοῦ μάλιστα μοὶ ἀφήνετε ἐλεύθερον νὰ ἐπιτρέψω ἢ μὴ ἢ καὶ ἀφοῦ δὲν μοι μεθεῖσαστε ἄλλαχθῶ.»

Στὸ μεταξὺ αὐτὸ δέχεται νὰ γίνῃ μέλος τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαστηρίου στὴν Πρέβεζα. Ἀπ' ἐκεῖ συνεχίζει τὴν ἀλληλογραφία μὲ τὴν Κυπριακὴ Κυβέρνηση ὅσον ἀφορᾷ τὸ ζήτημα τῆς σύνταξης ἢ ἐνος φιλοδωρήματος μὰ γιὰ πάντα, στὸ κάτω-κάτω. Ἡ πρώτη ἐπιστολὴ του ἀπὸ τὴν Πρέβεζα ἔχει ἡμερ. 5)17)6)1890 καὶ ἡ δευτέρη ἡμερ. 5)19)8)90. Στὴν τελευταία ἐσώκλεισε πιστοποιητικὸ, ἡ σωστότερα ἀναφέρεται σὲ πιστοποιητικὸ υγείας ἀπὸ περιφῆμο γιατρό, ὅπως φαίνεται, τῆς ἐποχῆς στὴν Κωνσταντινούπολη, τὸν ἔλληνα Ζαυτακοῦ Πασᾶ, ποὺ μαρτυροῦσε πὼς ἔπασχε ἀπὸ ρευματισμούς, πράγμα ποὺ τὸν εἶχε ἀναγκάσει στίς ἀρχὲς νὰ ζητήσει μετάθεσι σὲ μίαν ἄλλη πόλη τῆς

Κύπρου και κατόπι, μπροστά από μια έπιμονη άρνηση έκ μέρους τών άρχών νά παραιτηθεί.

Δέν παραλείπει επίσης ν' αναφέρει με κάποιο μικρό παράπονο, μιά σέ άξιοπρεπή πάντα γλώσσα, πώς γινόταν άδικία σ' ένα δημόσιο λειτουργό πού είχε ύπηρετήσει τόσο πιστά κ' εύσυνεϊδητα τή Θεμίδα. Κι αναφέρεται στην έκτιμηση πού είχαν έκφράσει για τίς ευδόκιμες ύπηρεσίες του άνώτερου του λειτουργού τού δικαστικού κλάδου και δυό από τους 'Αρμοστές τής δικής του εποχής. Ήταν γιατί δέν αισθανόταν ίκανοποιημένος από τή νέα του θέση στην Πρέβεζα ή γιατί ήθελε νά ύπηρετήσει λίγα ακόμη χρόνια, κάτω από οποιοσδήποτε συνθήκες, νά φάσει τό συντάξιμο όριο τού έξηκοστού έτους τής ηλικίας του και νά εξασφαλίσει έτσι μια καλή ύπηρεσιακή σύνταξη; Τό βέβαιο είναι πώς σ' αυτό το δεύτερο γράμμα του ζητά, κατόπι πού έβγαλε, με τό δικό του τό θέλημα ιραίτηση, νά ξαναδιορισθεί στην ίδια θέση, με τίς ίδιες άπολαύς κι όπουδήποτε στην Κύπρο, άς ήταν και σ' αυτήν τήν 'Αμμόχωστο ακόμη. "Ως εδώ μπόρεσα νά τόν παρακολουθήσω σ' αντίγραφα τών έπιστολών πού άνάφερα πιά άπάνω και πού ήταν έπισημασμένα για σκοπούς αναφοράς στην άλληλογραφία: 892|90, 1098|90 και 1378|90.

ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ

Ν. Σ. Βραχίμη, «'Αποσπάσματα»,
(ποιήματα), Βαρώνια, 1941,
Τιμή 4½ γρ.

Παρακολουθώ με προσοχή και συμπάθεια, στην εξέλιξη της, τήν ποιητικήν έργασια σ' α. Βραχίμη και ξαναφέρνω στη μνήμη μου τή βιβλιοκρισία πού μ' αυτή είχα ανακαινίσει τούτη τή στήλη στο πρώτο-πρώτο τεύχος τών «Κυπριακών Γραμμάτων»—δω κ' έξι χρόνια—για τό βιβλίο στίχων του με τόν ώραιο τίτλο Eldorado. Τότε, θυμάμαι, είχα έκφρα-

σει κάπως αυστηρά και τόλμησα, μάλιστα, νά δώσω μερικές συμβουλές πού ήθελα νά χρησιμεύσουν ως οδηγός και γνώμονας στον ίδιο και σε μερικούς ποιητικούς νεοσους τής ηλικίας του και τής γενιάς του. Δέν έχει σημασία τό γεγονός πώς δέν τις λογάρισε. Και τό εύχαριστο είναι πώς ο ίδιος έχει έπιζησει μ' ένα δυο άλλους συνεχίζοντας, αδιάφορος, κατά τόν δικό του πάντα τρόπο, τόν δρόμο τού δικού του πεπρωμένου. Τί κακό νά έπιζητεί κανείς νά έπιβάλει κάτι—μιά γνώμη, μιάν ιδέα—έκ τών άνω! Οί παρατηρήσεις μου πιά κάτω (προτιμώ αυτό τόν χαρακτηρισμό σήμερα) πηγάζουν από τό περιεχόμενο κι από μόνο τό περιεχόμενο τού καινούργιου του βιβλίου:

Η άφοριστική ρήτρα πού προκαλεί, ξεμοναχιασμένη, τόν άναγνώστη σάν πρωτοκοιτάξει τό ξώφυλλο—«κάθε τεχνική φέρε μεσα της τά στοιχεία τής καταδίκης της»—ό πρόλογος πού παίρνοντας τή θέση μιας προεξαγγελτικής παράθεσης όμολογεί άπειφραστα πώς ή φωνή του δέ σ' άντηγήσει με άρμονικην έπαναληψη και ή έκκληση πού γινεται σ' όνοματα γνωστών μαίτρ του ποιητικού λόγου, δικών μας και ξένων, χαρίζουν στον κριτικό, άπ' τήν άρχη, τό μουσικό κλειδί στή σύνθεση τού νεαρού συναδέλφου. Κι όμως τά ποιήματα του, τό περιεχόμενο τού βιβλίου του, δέν δικαιώνουν πέρα πέρα, τή διακαή του έπιθυμία, τόν εύσεβή του πόθο, θά έλεγα, νά φανερωθεί τέτοιος όπως φιλοδοξεί νάναί. Συλλογίζεται τόν Καβάφη και τό έργο του, και πολύ όρθα συλλογίζεται σάν ζητά νά διατρανώσει τήν αγάπη του γι αυτόν και τά ποιήματα του προσπαθώντας νά τόν έρμηνεύσει μ' ένα δικό του πρώτο-τυπο κομμάτι (τό βαφτίζει καβαφικό). Δέ σημαίνει πώς τό δικό του αυτό κομμάτι είναι μιά παραδία τού καβαφικού έργου στην έκτελεση του. "Ο,τι ένδιαφέρει πιά πολύ είναι ή διαθεση, ή τάση, ή έπιθυμία τού κ. Βραχίμη νά έκφράσει τόν έαυτο του κατά ένα καθωρισμένο και καθιερωμένο τρόπο. Και ξεχνώντας εύθυσ άμέσως τόν έαυτο του έπικαλείται τόν Πιέρ Ζαν Ζούβι! "Ετσι παραδέρνει άνάμεσα στα έλλογα και άλογα ποιη-

τικά στοιχεία που ανάμεικτα σε δυσανάλογες πάντοτε δόσεις, προσπαθούν να ολοκληρωθούν σ' ένα ποίημα. Πάντως ο τίτλος είναι και ταιριαστός και δικαιολογημένος. Το γεγονός ακόμα πώς οι σελίδες του βιβλίου, χωρίς κανένος είδους άριθμηση, διαδέχονται ή μία την άλλη ασύνδετες και ή αδιαφορία που φανερώνεται για τη στίξη μπορούν να έρμηνευθούν ως ένδεικτικά της ισχυρότερης πλευράς των διαθέσεων του κ. Βραχίμη.

Όπωςδήποτε νομίζω πώς ο συγγραφέας του βιβλίου είναι εύτυχέστερος σάν παραμελεί την συνειρμικήν ἀλληλουχία παρ' όλης τις ακροβατικές του ακρότητες. Μπορεί να ξεχωρίσει κανένας αποσπάσματα των αποσπασμάτων που είναι, όχι έξυπνα, αλλά ωραία λεκτικά ερήματα που αποπνέουν αρκετή αισθητική εύχαρίστηση. Απ' όλα όμως προτιμώ το επόμενο ωραίο ποίημα, ίσως το καλύτερο της συλλογής:

Δέ μπορείς να έχεις ένα όνειρο
κι όταν ακόμη ξέρεις
ότι κάπου υπάρχει μία θάλασσα
που οδηγεί στο πέλαγος.

Όταν μέσα στη γαλήνη του δειλινού
ή καμπάνα σου θυμίζει βράδια έσπερινού,
ή ψυχή σου δε μπορεί να λαχταρήσει,
να φτερουγίσει ή να λυγίσει

βλέποντας πρωί τον ουρανό ή σενα βιβλίο
[άνοιγέ.
'Αν θέλεις να είσαι μία δύναμη
πρέπει να εκλέξεις την κακίαν σου.

Τόσοι στείροι
που ούτε ή σπορά, δυό μέτρα μακριά
ούτε οι χρυσοί καρποί ψηλότερα μία σπείρα
την άνοιξη δέν ανασταίνουν.

(Κυπριακά Χωριά)

ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΣ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

N. Σ. Βραχίμη: Αποσπάσματα Ποιήματα. Βαρώσια, 1941, 8^ο σελ. 32, γρ. 4 1)2.

Τίμον Μαλάνοβ: "Απάντα. Τόμος πρώτος. I. Ο ποιητής Κ. Π. Καβάφης—Ο άνθρωπος και το έργο του. Μελέτη.—II Συμπληρωματικά σχόλια. 'Αλεξάνδρεια (1941) 8^ο σ. 221. Γ. Δ. 20.

ΤΥΠΟΣ

Πήραμε τις έφημερίδες: 'Ελευθερία, 'Ανεξάρτητος, 'Εσπερινή, Κυπριακός Τύπος, Φωνή της Κύπρου, Χρόνος, Παρατηρητής και Πάφος.

Υπεύθυνος Ιδιοκτήτης Ν. Ι. Κρανιδιώτης—Κερύνια.

Τυπογραφείο "ΝΕΟΣ Κόσμος,, Θ. Κυριακίδη—Λευκωσία.

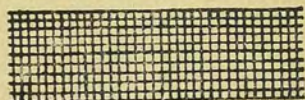
Ἄνακουφίζει τοὺς πόνους καὶ κοιμίζει.

ΣΑΚΑΤΕΜΑ ΟΣΦΥΑΛΓΙΑ

Τὸ μόνον ἀποτελεσματικὸν φάρμακον κατὰ τῶν πόνων τῆς μέσης καὶ ράχης εἶνε τὸ ΣΛΟΑΝΣ. Ἐπαλειφόμενον ἄνευ ἐντριβῆς συντελεῖ εἰς τὴν κυκλοφορίαν νέου αἵματος μέσῳ τῶν πονεμένων μελῶν τοῦ σώματος, ἅτινα θερμαίνει, διαλύει καὶ καθυστεροῦν ἀφαιρεῖ τοὺς πόνους καὶ ἀναψωγοῦν τοὺς μύς. - Ὁ ὕπνος σας ἀποκαθίσταται βαθύς, καὶ ἡσυχος. Δικαίως δὲ ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ἐπικαλοῦσι τὸ Σλόανς Λίμεντ ὡς δῶρον τοῦ Θεοῦ.

Ἐνθυμεῖσθε τὸ SLOAN'S

Τὸ παγκοσμιον φήμις ὑγρὸν πρὸς ἐπάληψιν μεταχειριζόμενον ἀπὸ 1883 ἔθνη

SLOANS LINIMENT

